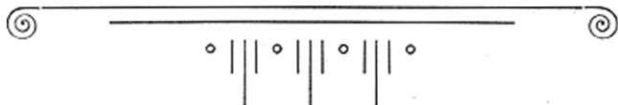

LJUBLJANSKI ZVON

Ašoka.

(259—222 pred Kr.)

»Poslušajte me, dragi Indi moji,
ki prišli v Girnar ste iz daljnih dalj
pred grad moj peš, na slonih in velblodih!
Jaz, Ašoka, vam govorim, vaš kralj!

»Vzor moj najvišji Buddha je Gotama!
On mojster moj je in učitelj moj!
Vanj vpiram jaz oči duševne svoje
in k njemu pot jaz uravnavam svoj.

»Kateri duh razkril nam je smeleje
vso temno bitja našega skrivnost?
Čigava usta kdaj pač razodela
globočjo nam življenja so modrost?

»Čast mu in slava večna! Buddho
Gotamo obožavam in slavim . . .
A jaz, kralj Ašoka, brahmanov naših
zato ne zaničujem, ne črtim.

»V dno duše vselej smili se mi človek,
ki mu oči zastira večni mrak.
Kako naj slepec vodi druge slepce?
Saj sam ne vidi poti, siromak!

»Vse vere indske meni so enake.
Najboljšo vero, mislim, pa imá,
kdorkoli rad pomaga bratom svojim,
kdor ljubi bližnjika iz dna srcá.

»Brez cene vsi obredi so zunanji!
Kaj modrijanu je lupina mar!
Nevednež nikdar, žal, ne vidi jedra.
Ni pa resnice jedro glavna stvar?

»Je vredno zbok lupine se črteti,
prepirati se in se dražiti?
Je prav li, žreci vi in vi menihi,
preganjati se in sovražiti?

»Ne! Mrak umiče jutranji se zarji
in solncu se umiče črna noč . . .
Resnice luči se umiče zmota,
in laž umakne se s svetá nekoč . . .

»Svobodo misli dajem in besedi!
In mnenju vsakemu je pot odprt!
Le da se ljubite med sabo, bratje,
da src vam ne zastrupi srd in črt!

»Tó, Indi moji, jaz sem vam govoril,
jaz, Ašoka, buddhist, vaš stari kralj!
Besede moje vdolbite si v srca
in vsekajte jih z dletí v stene skal!«

Zapomnili besede so si modre,
odišli tiho vsak na svojo stran,
in vdolbli¹⁾ so gredoč jih v skale trde —
in Ind jih čita še današnji dan . . .

A. Aškerc.

¹⁾ Cunningham: Corpus Inscriptionum Indicarum. Vol. primum. — XII. edikt kralja Ašoke.

Tinica.

Spisal Ivan Cankar.

I.

Ko je okreval od težke in grde bolezni, je ubežal preteklosti. Skril se je v neznano predmestje, kjer je živel kakor puščavnik. Izbica, ki si jo je bil najel, je bila pač skromna in tesna, ali bila je prijazna, svetlo pobeljena in pohištvo ga ni oviralo, kadar se je izprehajal. Skozi okno je videl človek daleč preko črnih in rdečih streh, preko umazanih dvorišč in oprášenih vrtov.

Tako se je udomačil in je bil vesel sebe in svojega novega življenja. Nič več ni bilo skrbi, svež je bil in zdrav, kakor da bi se bil po prečuti noči, po obilnem in nelepem uživanju izkopal v mrzli vodi.

Spomlad je bila in vsak dan — v tistih čudodjasnih svetlobe polnih dneh — je praznoval svoje vstajenje. In nebesa sama so ga blagoslovila. Odprla so se namreč duri in v sobo je prišla Tinica in mu je prinesla na krožniku kos kolača. Začudil se je ves in se razveselil neizmerno.

Tinica je imela takrat dvanajst let; njen obraz je bil še čisto otroški, oči so sijale, Bog vedi, kakor sama Velika noč in ustnice so bile rdeče, sladkosti polne. Glava je klonila malo nazaj, tako težka je bila kita plavih las. Držala je v roki krožnik in se je smehljala, njemu pa se je zdelo, da je zadišalo vsenaokoli po pomarančah in po spomladi.

Darovala mu je mati, dobra ženska, kos rumenega kolača, pečene Tinici za god, in on se je poklonil Tinici in se je zahvalil. Že so se zaprle duri, on pa je stal sredi izbe in je držal v roki krožnik in se je smehljajal — z njenih ustnic se je bil preselil smehljaj na njegove, prav tako nedolžen in vesel je bil.

Nebesa so blagoslovila njegovo vstajenje. Darovala so mu dom, kamor se je vračal s čistim hrepenenjem, kadar je bil ostavil predmestje z veselo razmišljenimi koraki ter blodil zunaj, kjer so se že svetili od daleč travniki pod velikim solničnim nebom. Truden in skesan, še trepetajoč in plašen od sramu, se je bil napotil v lepše življenje, ki mu ni poznal cilja. Samo drugam, kamorkoli. Ali zdaj

je hodil naravnost, svetla pot se je odprla pred njim in ni se bal, da bi zašel.

Kakor se je spremenil sam, tako se je spremenil tudi umetnik v njem. Njegove misli so bile drugačne, njegove sanje in njegove oči. Tako so se barve drugače svetile, pele so združene drugačno pesem in celo črte so govorile drugače. Delal je mirno, s tihim veseljem v srcu, nič več ni dvomil nad seboj. Tudi se ni žalostil, ker ni mogel doseči lepote, ki so jo videle oči in ki jo je čutilo srce še jasneje; vedel je, da je ne doseže nikoli, in vesel je bil, če se je svetil na platnu en sam žarek, en sam nežen odsev resničnega življenja, ki ga je ustvarila njegova čista ljubezen pred njegovimi očmi.

Vedel je, kako velika in lepa je njegova naloga; zato se je ni lotil lahkomišno. Najprej je narisal Tinico z ogljem. Samo obraz. In vse črte so bile iste, prav tako jasno so gledale velike oči, prav tako tihonedolžno so se smehljale ustnice. Ali vendar je bil tuj obraz, malo podoben Tinici, ki je sedela ob steni na visokem stolu, roke v naročju, skoro čisto nič podoben tistemu obrazu, ki je bil v njegovem srcu in ki ga je gledal, koderkoli je hodil.

Ali veselja mu ni obsenčilo, hvaležen je bil tistemu komaj vidnemu, nestalnemu žarku, ki je trepetal na podobi; vesel je bil lepe dolge poti, ki je bila še pred njim.

Zmerom večji je bil njegov pogum in zmerom bolj se je bližal resnični lepoti. Slikal je Tinico v profilu. Čudovito fina črta se je skoro spajala z zrakom. Ustnice so bile nekoliko odprte, glava je klonila malo nazaj — ista Tinica je bila, ki se mu je bila prikazala prvikrat. In ko je odložil čopič in je pogledal na platno, je videl, da še ni bila ista Tinica. Pretrde so bile črte, preneokretne, barve so bile preglasne. Ali na ustnicah se je treslo, v očeh se je svetilo blaženstvo tistega blagoslovljenega trenutka.

To je bila Tinica v profilu.

Nato je slikal Tinico, ko je imela pisano ruto na glavi in je gledala naravnost. Nikoli in nikjer na svetu ni bilo takih oči — veliko čisto zrcalo in v zrcalu romantično življenje, čudopisan svet, lepi vitezi v bleščečih oblekah, solnčne pokrajine in razsežni parki, mlada, komaj zavedna ljubezen, vzcvetela že v marcu, še izpod snega, neokretni, željnoboječi poljubi . . . To je bila Tinica v pisani ruti.

Nato je oblekla Tinica rdečo bluzo in je ogrnila glavo z rdečim šalom, malo zadaj, ob desni, pa je zelenel rožmarin. Mehka, trepetajoča boja, ki je padala na obraz, na oči od rute in šala, veseli kontrast med to solnčnorazposajeno rdečo pesmijo in tihim zelenim

rožmarinom je skoro že razodeval, pač še jecljaje, šele polrazumljivo, tisto mlado ljubezen, vzcvetelo v marcu, ki je je bila izba polna, zato ker je bilo premajhno njegovo srce, da bi jo obseglo. Že se je skoro spajal v eno umetnik in človek.

Ali ni se ustavil; dolga in lepa je bila pot pred njim in hodil je hitro. Spoznal je, da je bilo povsod njegovo srce — ne samo na njenem obrazu, v njenih velikih očeh, na smehljajočih ustnicah. Ista mlada lepota, mlada ljubezen je bila povsod, v njenem glasu, v njenih kretnjah, v gubah njene obleke, na njenih belih drobnih rokah, na njenem belem vratu, ki se je zasvetil včasi, kadar je nagnila glavo in se je odpel zgornji gumb na bluzi. Tako je slikal njene roke in glej, živeli so drobni beli prsti kakor bitja zase. Odpel je zgornji gumb na bluzi in Tinica je položila glavo na blazinico in je slonela mirno; zatisnila je trepalnice, ali svetilo se je smehljaje in vprašujoče izza temnih vejic in tudi smehljajoče rdeče ustnice so povpraševale. Slikal jo je in ko se je ozrl na platno, se je ozrlo tudi nanj s platna, izza temnih vejic in on se je stresel, kakor da bi se bil domislil nečesa strašnega iz polpozabljene preteklosti. Pogledal je na zofo z dolgim, prestrašenim pogledom; slonela je Tinica, gledala nanj izza temnih vejic smehljaje in vprašujoče; v enem samem trenutku so mu upadla lica, zarezale so se od oči do ustnic grde gube.

»Idi, Tinica, dovolj je!«

Odrpala je oči in se je začudila. Malomarno kakor prej je visela ob zofi drobna bela roka.

In on se je bližal z nerodnimi, težkimi koraki, z nerodno in težko roko se je dotaknil njenih belih prstov in se je sklonil in jo poljubil na ustnice. Suhe in žareče so bile njegove ustnice.

Vstal je, zibalo se mu je motno pred očmi.

»Idi, Tinica, dovolj je!«

II.

Blodil je po ulicah, stopal je hitro, s sklonjenim životom, za-deval se je ob ljudi. Postal je hipoma, ozrl se je in se je prestrašil. Pet mesecev, da, pol leta in več že ni hodil tod. Ali kraji so mu bili znani, ulice so ga pozdravljale, nasmihali so se mu celo obrazi. Postal je in je ugibal. In tedaj je spoznal in ko je spoznal, se je zasmejala grohotom vsenaokoli. Smejale so se sive hiše, ozke puste ulice so se smejale.

»Ali si se vrnil, spokornik?«

Zašel je v deželo svoje preteklosti, v domovino svojih pozabljenih grehov in življenje, ki mu je bil ubežal, ga je pozdravljalo z veselimi škodoželjnim smehom.

»Ali si se vrnil, spokornik? Zapisano je bilo, da se povrneš, ni mogoče ubežati.«

Bežal je, ali noge so se mu tresle . . . Ni gledal, ni mislil — toda glej, hodil je kakor na vrvi, vodilo ga je kakor slepca in prišel je naravnost v deželo svoje preteklosti. Priklenjen je bil za večno; na katerokoli stran je bežal, vsa pota so vodila v domovino njegovih grehov . . .

Truden je bil, stopil je v kavarno, da bi si odpočil. Osvobodil bi se rad težke groze, ki je bila legla na njegovo srce, rad bi odgrnil motno zagrinjalo, ki se mu je bilo spustilo pred očmi od neba do zemlje.

Kaj se je zgodilo, fant? Kaj se je moglo zgoditi v enem samem trenutku?

Zdrznil se je, doteknila se je bila roka njegove rame in znan obraz se je sklonil k njemu.

»Ej, gospod Golob, ej Francek, po tolikem času?«

Smehljajoč obraz pollepe, malo izžite, malo umazane ženske.

Sedla je k njemu.

»Kako da si se povrnil? Mislila sem, da te ne bo nikoli več.«

»Tudi jaz sem mislil, da se ne povrnem več.«

Strah ga je bilo in stud mu je segal do grla. Ali sam ni vedel, kako je polagoma in prijetno tonil v preteklost; stud mu je segal do grla, v studu samem pa je bila že slast, je bilo poželenje.

»Kaj si počel tako dolgo? Ali se še spominjaš — — !«

Spominjal se je; vse se je odprlo pred njim, lepo in strašno je bilo. Upijanil se je bil, sam ni vedel kdaj, in že se je tresel, da se ne strezni nikoli več. Toda streznil se je in bežal je, ves še umazan od blata, bolan in truden, ali poln veselega upanja, iz kesanja in spoznanja porojenega.

»Mislila sem, da te ne bo več. Ali kakor da bi te pričakovala — kadar so se odprla duri, sem se ozrla.«

Govorila je še, ali on je vstal, opotekel se je kakor pijan in je šel.

Začudila se je in je gledala za njim.

»Bolan je, siromak!«

Nato je sedla k drugemu gostu, ki je dremal pijan pred dolgo vrsto praznih steklenic . . .

Golob je hitel, mudilo se mu je, zgrešil je ulico, vračal se je na levo, bežal naravnost, kakor da bi taval po noči v kolobarju.

Odprl se je svet, zasvetilo se je solnce, prijazno mu je dihnila v lice spomladanska toplota in vzdramil se je.

»Sanje! Sanje!«

Tiho se je zaprl grob; mrtveci se ne vračajo, komaj spomin še gloje v srcu. Preteklost je mrtva, samo grenak spomin še gloje v srcu.

Z urnimi koraki se je vračal proti domu, proti večernemu solncu, ki je oblivalo z rdečo bojo nebo nad daljnim holmom. Tudi na njegovih licih, v njegovih očeh se je svetila čudovita mirna luč večernega solнца. Grde sanje so vzburkale srce, ki je bilo šele komaj okrevalo, narahlo so se zibali še poslednji tihi valovi; sladka utrujenost je legala v srce, utrujenost večernega solнца.

Stopil je v izbo. Vsa je bila v mraku, samo bujen žarek svetlobe je padal na platno, kjer se je svetilo dvoje belih nežnih rok izpod čipkastih rokavov. Gledalo je nanj dvoje smehljajočih, izprašujočih oči, polskritih pod temnimi trepalnicami. Vse so bile blizu njega in so gledale nanj: Tinica v profilu, Tinica v pisani ruti, Tinica v rdeči bluzi, Tinica z belimi rokami . . . Gledale so nanj in so izpraševale in so vabile . . .

Tako se je bilo nenadoma zasvetilo, prišlo je k njemu v nedolžni in čisti podobi, ali zdaj je spoznal nenadoma, da se je bila odela v nedolžno in čisto podobo davno umrla preteklost. Kamor je šel, mu je prišla naproti; oblačila se je zmerom drugače; hodil je lahko in veselo, ali nenadoma in strahoma je začutil, da hodi ona ob njegovi strani, prav tako lahko in veselo, ter se ozira nanj z velikimi izprašujočimi očmi.

Zasvetilo se je nenadoma in minilo je.

Komaj še so segale iz mraka bele nežne roke, ko je vstal, vzela paleto in čopič ter se spravil na delo. Uničil je vse po vrsti, kakor so bile prisijale iz mrtvega platna: Tinico v profilu, Tinico v pisani ruti, Tinico v rdeči bluzi, Tinico z belimi rokami. Umirale so mirno, kakor otroci. Tudi on je bil miren, komaj se je zavedal, kakor da bi uničeval ponesrečeno pokrajino. Ali ko je nehal, je bil truden in je legel na zofo. Zdaj je bilo v izbi tiho in mirno; in tudi v njegovem srcu je bilo čudoprazno, zato ker je bil uničil v njem vse po vrsti, celo tiste nežne bele roke, ki se niso zdaj nič več svetile iz puste teme . . .

Tiho se je zaprl grob, nikoli več se ne povrne preteklost.

Nikoli več!

Stal je pri durih — nikoli več se ne povrne preteklost — in njegov glas se je vzdignil iz njegove krvi — nikoli več se ne povrne — in je zaklical in on sam je čul škodoželjni grohot, ki je bil v njegovem glasu:

»Tinica!«

III.

Franc Golob je imel tiste čase šestindvajset let, ne dosti več. Suh je bil in dolg, obraz mu je bil prezgodaj zgrbljen in razbrazdan; če je bil pijan in so mu lica globoko upadla in oči zatekle, je bil podoben starcu. Včasih se je spremenil za par dni, bolj rdeč je bil in v oči se je povrnila mladost; to je minilo vselej precej hitro. Kakor v pijanosti, tako se je postaral ob vsakem silnejšem čutu, ob vsaki močni želji, če ga je obvladala nenadno, sključil se je, omršavel je in se postaral v srdcu, v nemiru ljubezni. Prijazen je bil njegov obraz samo, kadar je sanjal in je bil sam.

Bolj nego divje življenje samo ga je rušil strah pred tem življenjem: gledal je, kako so se rezale gube v lica, kako so padale oči globoko v jame, in ko je gledal, je rezalo še globlje v lica, so padale oči še globlje . . .

Živel je nekdanj kakor v omotici in ko se je vzdramil, je videl, da se je postaral in da je veliko izgubil, veliko napravil. Lepa spomlad je bila zunaj, on pa jo je prepil, prespal; in zdaj se je solnce že nagnilo, prišel je prepozno, jesen je bila zunaj . . .

Strah ga je bilo tistih noči, ko je prepil in prespal lepo spomlad. Vso dušo mu je obvladal ta strah, ležal je kakor velika senca na vseh njegovih mislih, gledal je celo iz njegovih del, kar jih je bila ustvarila roka, trepetajoča od strahu.

Osvobodil se je bil za lep trenotek. Zazdelo se mu je tedaj, da še ni zašlo solnce, da še ni minila spomlad. Daleč je bila preteklost, komaj še se je spominjal s tiho grozo. Legel je takrat na postelj, položile so ga nanjo tiste divje noči; in ko je okreval, se je oddahnil, pogledal naokoli in zazdelo se mu je, da je zunaj še zmerom spomlad. Zmerom je glodal še strah v njegovem srcu, ali prevpilo ga je glasno veselje nad svetlim božjim solncem, ki je zdaj sijalo, in preglasilo ga je zmagoslavno zvonjenje Velike noči, ki jo je praznoval . . . Lep trenotek je bil in minil je čudovito hitro, še predno so veneli prvi listi na kostanju . . .

Zdaj je bila izba prazna, utihnilo je velikonočno zvonjenje zunaj, komaj da je še sijalo solnce. In prazne stene so gledale z velikimi

belimi praznimi očmi in groza ga je bilo, kadar se je nagnil dan in so prihajale sence iz kotov, plazile se bliže ter segale proti njemu . . .

Strese se včasih bolnik, pozabi siloma boleznih, igra se vedoma z lepo mislijo, kako vstaja, hodi svobodno pod velikim nebom, ozira se za lepimi ženskami — ali spodaj, spodaj pod prijazno mislijo, gloje bolezen, gloje skrb, že je prebila tenko skorjo, razlije se, preplavi vse srce in bolnik zavzdihne, zagrgale so prsi, kri se je prikazala na ustnicah . . .

Hej, čisto življenje, brezskrbno življenje, in delo, in mladost! . . . Zardela so mu lica, zasvetile so se — oči. Ali že pod ognjem na licih, za plamenom v očeh so vstajale nečiste podobe, vračala se je prežeča neumrljiva preteklost. In še sredi veselja, še sredi želje, da bi razpel platno ter se skušal s Stvarnikom, se je vdajal nemočen, poželjiv in skritostrasten bujnim sanjam, ki so prihajale iz tistih davnih noči, božale mu čelo z gnusnomrznimi rokami, stiskale so se k njemu, šepetale mu na uho. In kadar se je zavedel, kadar jim je pogledal začuden in prestrašen v lica, je videl samo en obraz — Tinico v profilu, Tinico v pisani ruti, Tinico v rdeči bluzi, Tinico z belimi rokami . . .

Komaj so šele veneli prvi listi na kostanju, komaj pol leta je bilo, odkar je praznoval vstajenje. Ali Tinica se je spremenila v tem času; prej še otrok, je legla zdaj že senca na njen obraz, je prepregla vlažna koprena brezskrbno svetlobo v očeh; bluza je bila še otroška, krilo je bilo kratko, ali že so bile kretnje bolj mehke, že je stopala mirneje in tišje; še so se smehljale ustnice, ali smehljaj je bil drugačen, ne več glasen, ne predrzen, v smehljaju samem je izpraševalo in je že skrivalo . . . Morda se je spremenilo vse ob tisti uri, ko je slonela na zofi in so opazovale izpod polzaprtih trepalnic radovedne in začudene oči, ob tisti uri, ko se je bil nagnil k nji bled in trepetajoč ter jo poljubil na vlažne ustnice. Zgenilo se je bilo v njenem srcu in sanjala je nemirne sanje vso noč, tako da se je vzbudila vsa trudna in žalostna . . .

Nekaj lepega, solnčnega je bilo na njegovem obrazu takrat, ko je praznoval vstajenje. Stisnila se je k njemu s komaj polzavedno, še vso otroško ljubeznijo. Ljubila ga je, zato ker jo je bil prvi poljubil. Ali tista čudovita spomlad je minila hitro in že so veneli prvi listi na kostanju. Sunkoma, siloma se je dramilo v njeni duši. In kakor je spoznavala duša, so se odpirale tudi oči, ugledala je globoke brazde na njegovih licih, rdeče žilice, ki so prepregale njegove

motne oči; pogledala mu je nekoč naravnost v lice, ko se je nagnil k nji, da se je skoro dotaknil z ustnicami njenega čela, in zgenilo se ji je v prsih kakor stud . . . Spomladi ji je bil prinesel včasih bonbonov in oklenila se ga je okoli vratu z obema rokama; zdaj je čakala mirno, da se je sklonil sam ter jo poljubil na ustnice; rdeče pege so se prikazale tedaj na njenih licih in nelep je bil njen smehljaj . . .

Vračal se je nekoč domov, mračilo se je že. Šel je sključen, klobuk na čelu, obrvi strnjene. Med vrati se je ozrl ves prestrašen; zazibalo se mu je pod nogami in naslonil se je ob zid. Tam je stala Tinica in mlad fant je stal pred njo. Smehljala sta se obadva; on je imel rdeč, svež obraz; brki so se komaj šele prikazovali, veselo so se svetile oči. Segla sta si v roke in dolgo je ostala roka v roki. Govorila nista več, gledala sta si v obraz in sta se smejala obadva. Že sta se poslovila, ločila sta se, ali vrnila sta se hkratu in spet je ležala roka v roki; molčala sta, obema so rdela lica, smehljala sta se v zadregi; in tedaj sta se stisnila tesno drug k drugemu in sta se poljubila, narahlo, hitro, skoro strahoma ter sta se poslovila brez besede, obadva z vročimi lici in bleščečimi očmi.

»Tinica!«

Tinica se je ozrla; suh, zoprni glas jo je bil poklical. Ozrla se je in je šla molče in počasi po stopnicah navzgor.

Golob se je vrnil v mesto. Prišel je domov šele pozno zjutraj, oči upadle, rdeče obrobline, ves bled in umazan.

IV.

V velikem svojem trpljenju se je oklenil misli, ki je vedel sam, da je bila zlagana, ali ki se ji je vdal z veseljem in ljubeznijo.

»Dobro je, da se je končalo tako nenadno; namesto da bi se rešil sam in da bi ob tem pač zakrvavel do smrti, me je rešil blagi golobradi fant in prav in dobro bi bilo, da bi mu poljubil roko v znamenje hvaležnosti.«

In še dalje je mislil in obšlo ga je kesanje.

Kako je bilo prej to življenje vse polno spomladi in nedolžnosti in kako se je spremenilo v blato! Kakor začaran je bil: oblatil je, česar se je dotaknil, lilije same bi začrnele, če bi se ozrl nanje. Kako je sijalo spomladansko solnce, — še tedaj je sijalo, ko je slikal Tinico v profilu in se je spajala neizrekljivo fina črta s solnčnim žarkom. To je bilo tedaj, ko še ni čutil sladkoskeleče rane na roki, če se je dotaknil slučajno njene obleke.

Zaželel si je, da bi se vrnilo tisto življenje. Lahko bi se vrnilo in zdaj je čas, ko se je vse tako nenadno končalo, ko je prerezal rdečo vrvco med njima smehljajoči mladi fant . . . Vdrugič se ga je domislil in vztrepetal je vdrugič. V srcu je rezala bolečina, ustnice pa so se smehljale: »Prav in dobro bi bilo, da bi mu poljubil roko v znamenje hvaležnosti . . .«

Hotel je siloma priklicati tisto kratko spomlad, ali na dnu srca se je zavedal z žalostjo in skoro s studom smešnosti svojega početja. Kakor da bi hotel ustvariti spomlad, z umetno lučjo, z umetnim zelenjem. Trudil se je malo prehlavno, malo prenemirno, da bi sezidal, kar se je bilo tako nenadno porušilo. In nepokoj sam je izdajal dvom in strah njegovega srca.

Govorila sta, kakor da bi se nič ne bilo zgodilo, samo oči so gledale nestalno, senca je bila med njima.

Razpel je platno, ali roka se je tresla; oči so gledale, ali komaj so prodrle skozi senco, ki je bila med njima.

Slikal je Tinico, kakor je bila doma: v lahki bluzi s širokimi rokavi, tako da se je zableščala bela polt, če je vzdignila roko. Senca, ki je bila med njima, je legla tudi na njen obraz, na izraz njenih ustnic, na svetlobo njenih velikih oči. Stal je pred njo in je gledal nanjo, lica so mu gorela od vročine, ali kapljice krvi ni bilo v njih. Zdrznil se je, kakor da bi se hotel otresti nečesa, kar mu je ležalo težko na ramah ter ga tiščalo k tlom . . . Domislil se je siloma spomladi, ki je minila, toda podoba, ki si jo je želel, se ni zasvetila iz megle. Ozrl se je nanjo, da bi našel v njenih očeh spomlad, ki je minila, ali minila je tudi v njenih očeh.

Narisal je z ogljem z velikimi drznimi črtami obris do kolen. In ko je risal, se je prestrašil: ni se bil dotaknil obraza, niti oči ni naznačil, ena sama površna črta je oklepala ves obraz; toda od obraza doli, od vrata doli je risal natančneje; ogel je bil predrzen, roka se je tresla, ali risala je odlično, s slastjo, skoro hlastaje; odvila je najprej ovratnik, vzdignila je široke rokave do ramen, slačila je bluzo, že je odpenjala belo čipkasto srajco . . .

»Tinica, danes nič več . . .«

Stopil je korak, da bi se obrnil od nje, ali noga je stopila sama proti nji. Tinica je vstala in se je odmaknila. Sklonil je glavo, bled je bil in slab, jezik je bil težak in je jecljal.

»Zakaj si mi to storila, Tinica?«

Stresla je z glavo, da so zapluli preko ramen razpletene lasje. Komaj ozrla se je nanj in ga je ostavila . . .

V tistem trenutku mu je bušila kri v obraz, skočil je, da bi odprl duri, da bi stopil prednjo, da bi jo udaril s pestjo v obraz . . . udaril s pestjo na polne mlade rame, na prsi . . . butil jo ob tla. S surovo roko je zgrabil za ključalnico, duri so se stresle, ali niso se odprle. Izpustil je takoj, čuden nasmeh je šinil preko spačenega obraza: bilo mu je, kakor da je videl skozi duri. S plašno, malo trepetajočo roko je bila zaklenila duri pred njim, narahlo, da bi ne čul, in zdaj je stala pred durmi, malo sklonjena, kakor pričakujoča, pol prestrašena, pol vesela in radovedna . . .

Tudi tisto noč je bil zunaj in se je vrnil šele pozno v jutro, ves bled in umazan.

V.

Samo malo časa je še trajalo hrepenenje po čisti spomladi; bilo je samo na površju, zakrivalo je komaj nagoto njegovega poželenja, ki ga je bilo vse srce polno.

Prinesel ji je rož; kupil ji je klobuk z veliko rdečo rožo in sinjim trakom, ki je padal zadaj na kito; kupil ji je rokavice, ki so segale do komolca, in brošo, in zlato verižico-zapestnico. Tinica je bila jako vesela in komaj se je branila, če se je sklonil ter jo poljubil na ustnice mirno in nedolžno. Tudi njegove besede so bile mirne in nedolžne, samo iz oči je gledala nagota divjega poželenja.

In nekoč jo je spremil v gledališče. Ob pozni jeseni je bilo, mračilo se je. Šla je poleg njega in začudil se je, kako je bila majhna in šibka, vsa še otrok; z drobnimi koraki je hodila, govorila je neprestano, pripovedovala bogvekaj ter se ozirala po ulici. Prišel je mimo visok lep mlad fant in okrenila se je z vsem telesom ter se ozrla za njim. On je stopal hitro, mudilo se mu je, gledal je v tla; nekaj zoprnega se mu je bilo oglasilo v srcu, vse veselje je minilo, žal mu je bilo, da se je bil napravil na to smešno pot. Tinica ni videla njegovega obraza; oklenila se ga je včasih za roko, da se je vzdramil ter se ozrl nevoljno.

»Čakajte malo, gospod Franc, zakaj tako hitite?«

In držala ga je za roko in je postala pred izložbo, stisnila mu je roko ter se je ozrla z velikimi, vlažnimi očmi za slokim oficirjem, ki je stal na trotoarju.

Gledališče je bilo žarko razsvetljeno, vse pozlačeno in belobleščeče. Tisoč šepetajočih, mrmrajočih, polglasno se smejočih glasov se je spajalo v prijeten nerazločen šum. Vsa omizja so bila polna; zvenčali so kozarci, natakariji so hodili s tihimi koraki po preprogah,

od mize do mize so hodile lepe parfimirane smehljajoče ženske in so ponujale rože. Vzdignilo se je zagrinjalo; nastopila je najprej ženska z lepim predrznim obrazom, krilo komaj do kolen, roke gole, samo tenek trak je držal na ramenih globoko izrezano bluzo. Ženska je pela in plesala, pomežikovala je, zamahovala z rokami; Tinici je bilo neprijetno, zoprna ji je bila tista ženska in oddehnila se je, ko se je zastor spustil . . . Potem pa je bilo vse lepše in Tinica bi bila ostala do polnoči, do jutra. Prišel je pevec, črno oblečen, ves lep in prijazen. Pel je zaljubljene pesmi, gledal je sladko z velikimi črnimi očmi in Tinica je vztrepetala in prebledela, ko se je ozrl nekoč nanjo ter se nasmehnil. Strmela mu je v obraz, vabila je njegove oči, ali begale so drugod, zmerom sladke in polne ljubezni. Tinica je videla, kako so tudi druge ženske strmele vanj in pričakovale njegovega pogleda; težko ji je bilo pri srcu; od bridkosti in od čudne, globoke radosti so se ji orosile oči . . . Nato so nastopili telovadci; rjave silne mišice so igrale na golih rokah, obleka je bila tesna in tenka, da so se tresli krepki udje . . . Kadar so se poklonili, malo utrujeni, malo potni, ljubezniv nasmeh pod majhnimi črnimi brki, so se Tinici skoro zasmilili, ali lica so ji gorela in plameni so ji trepetali v očeh . . . Šumelo je okoli nje, zvenčali so kozarci, kakor čudolep, čudosvetel, ali od prebleščeče svetlobe le polrazločen sen je bil ves večer in minil je kakor sen . . .

On je govoril spočetka, ali odgovarjala mu je malomarno, skoro nevoljno in tako je utihnil. Gledal je nanjo ves večer, pričaran je bil na njen obraz in silna žalost, silna groza mu je ležala na duši. Kakor da bi mislila glasno in kakor da bi bilo od prozornega stekla njeno srce, je slišal po vrsti vse njene misli, čutil je vse njene čute, ki jih je razumela komaj sama . . .

Hladna nočna sapa mu je dihnila v lica in delo mu je dobro, hipoma so se umirile vroče misli.

»Zavij se, Tinica, stisni se k meni!«

Tinica je ogrnila dolg črn plašč, na glavi je imela svetloposisan šal. Šla sta hitro in oba sta molčala. Noč je bila mrzla in jasna, zvezde so bile na nebu. Sklonil se je včas, pogledal ji je v obraz. Rad bi bil govoril, veselo, ljubeznivo, toda čakal je strahoma in hrepeneče, da bi vzdignila obraz, da bi se ozrla nanj, da bi se nasmehnila; čutil je, da je daleč od njega in žalosten je bil.

Sredi poti ga je obšel strah. Samo še sto, morda dvesto korakov in vse bo minilo, minil bo večer, brez veselja, grd in poln grenkobe. Ali Tinica je hodila hitro, hladno ji je bilo in ni se ozrla nanj.

»Tinica!«

Položil ji je roko okoli vratu, hotel jo je stisniti k sebi. Ali zdrznila se je, sklonila, šla je hitro, korak pred njim, in ni se ozrla nanj.

»Zakaj se mi umikaš, Tinica? Daj, da te poljubim . . . ljubim te, Tinica!«

Že so bile ulice samotneje, temneje, pot se je vila navkreber, sredi pustega predmestja. Samo petdeset korakov morda, komaj še sto. Zdelo se mu je, da že vidi tam visoko črno hišo, strme stopnice, mrzlo gluho izbo — in minil bo ves večer, grd in poln grenkobe.

»Ne še domov, Tinica . . . idi z mano, prezgodaj je še . . . Glej, saj gore še svetiljke, komaj je šele noč . . .«

Objel jo je trdo okoli pasu in vzbudila se je napol iz sanj, vročih in svetlih, vzbudila se je nevoljna, kakor otrok ob zori v gorki postelji, ozrla se mu je v obraz s kratkim pogledom in je hitela dalje.

»Hladno mi je in dom je že blizu in mati čaka.«

Med njunima sencama, prej tesno spojenima na trotoarju, se je prikazala dolga svetla proga; senci sta bežali, omahovali, nista se strnili več; kakor ugasujoč plamen je bila njegova senca: vzrasla je hipoma, šinila preko ulice, vrnila se, zaplapolala v stran ter skoro umrla; lovila se je s smešnim brezuspešnim trudom za senco, ki se ji je umikala; ni je dosegla nikoli, niti v smrti . . .

VI.

Morda je bilo tisto noč, ko so zazveneli poslednjikrat in narahlo velikonočni zvonovi ter utihnili za zmerom.

Franc Golob si je mislil v svojem srcu:

Ko sem bil ves umazan na telesu in na duši, na telesu in na duši ves bolan, sem proklel preteklost in sem hotel praznovati spomladansko vstajenje. In to je bilo hinavstvo. Ni ga na svetu človeka, ki bi ne bil umazan, na obrazu se jim pozna umazanost in bolezen, v očeh, v besedah. Moji grehi niso nič manjši in nič drugačni od grehov drugih ljudi. Razloček je samo v večji ali manjši meri hinavstva. In moja mera je bila velika. Namesto da bi bil grešil z mirno dušo, ker je grešiti treba in ker greše vsi in ker ni treba, da bi človek še govoril o tem, sem bil ustanovil sodnika v sebi samem ter sem se križal vsako uro posebej, za vsak greh posebej. Tako se je zgodilo, da je bil moj obraz prezgodaj razbrazdan, da so bile moje oči tako nemirne in plašljive ter so razodevale svetu

stvari, ki ne brigajo nikogar in so grde samo tedaj, kadar jih človek pokaže, in samo zategadelj, ker jih pokaže na očitnem kraju . . . Hinavstvo je bilo moje vstajenje. Obsodil sem bil svojo preteklost in sebe v preteklosti, ali obsodba še ni spremenila nikogar in zato je bila tudi obsodba hinavstvo. Lepo rejen bi bil danes, rdeč in vesel, če bi se ne bil ukvarjal sam s seboj, temveč če bi bil živel z ravnodušno zavestjo tisto vsakdanje pregrešno življenje, ki mu je prijazna človeška natura . . .

Ozrl se je na sliko, ki je visela na steni, ter je pljunil prednjo.

Naslikana je bila Tinica in slika je bila podobna na prvi pogled starim svetim podobam v pravoslavnih cerkvah. Obraz je bil čudomiren, kakor svetla tenčica je plaval na njem mehak nedolžen izraz; tiho so gledale velike oči, samo rdeče ustnice so žarele iz čiste beline lic. Ozadje pa je bilo glasnobarvno, pozlačeno, modro, živordeče in istotak je bil široki okvir; na sliki sami so bili pozlačeni celo lasje, v Tinice tenkih belih rokah pa je bila zlata posoda za kadilo; nedolžnoplavno je gledal obraz iz bujnozlatega, rdečekriččega bogastva.

Zasmejal se je in je pljunil pred podobo.

Tudi slika je bila hinavska, iz hinavskega čuta porojena. Kako so se svetile rdeče polne ustnice, kako opolzka in pregrešna je bila belota ozkih rok! Iz zlagane čistosti in nedolžnosti je gledal greh, da, gledal je celo iz tistih oči, ki so začele mežikati in se smehljati, če je gledal srepo vnanje . . . To ni bilo njegovo delo, tuja stvar je bila, tako tuja, kakor tisto spomladansko vstajenje. Njegov je bil samo greh, ki je mežikal laskavo izza hinavske odeje. Bizantinsko je bilo glasnobožno ozadje . . . obraz je bil Whistlerjev . . . Khnopffov . . . samo greh je bil njegov; nikoli ni slikal Whistler takih ustnic in Khnopff ni nikoli slačil svojim bledim ozkoličnim modelom bluze ali rokava, celo ovratnika jim ni odpenjal . . .

Zasmejal se je in je pljunil naravnost v tihonedolžni obraz. Zazdelo se mu je, da so v tistem hipu oči veselo pomežiknile in da so se zgenile bujnordeče ustnice . . .

Šel je in se je napil ter se je vrnil na večer pijan domov. Bled in razoran je bil njegov obraz, nemirno so gledale oči. Opo-tekkel se je, ko je stopil v izbo in v izbi je bila Tinica. Kakor v megli je bila pred njim, zibala se je, umikala; šel je proti nji z razprostrtimi rokami, omahnil je in je padel prednjo na kolena.

»Ti, ki si se vrnila po tako dolgem času . . . pozdravljam te! . . . Ti moja preteklost, polna greha in sladkosti! . . . Kakor angel si

prišla, mlada in lepa! . . . Pridi k meni po tako dolgem času! Vsa moja duša k tebi hrepeni, vsa moja kri . . .«

Jezik je jecljal polrazumljive besede, poželjivo so se napenjale penaste ustnice, ovil se je z rokami njenih nog . . . Začul je kakor v divjih sanjah prestrašen krik, zibala in rušila se je izba pred njim, zgrudil se je z obrazom na tla.

* * *

Napravil se je, ko se je komaj danilo. Šel je in se je izgubil in je poginil . . . Ne pred njim, ne za njim — v njegovem srcu je bila »preteklost« in večna je bila.

Lahko noč . . .

Lahko noč,
ti ljubo dekle!
Na tvoje srce
naj božji blagoslov
in svetle sni
ta noč rosi . . .

A jaz sem truden tako,
in vendar miru
mi ta noč ne bo dala;
ko boš sladko spala,
bo nemir
ves ta silni večer
v moje duše dnu.

Spavaj, sanjaj
do belega dne,
oj lahko noč,
ti ljubo dekle! . . .

A. Gradnik.

Fragmenti.

Napisal Franc Derganc.

Strah pred filozofijo. Z nekakim strahom navda navadnega izobraženca beseda filozofija. Nekateri se še toliko ojunaci, da jo izpregovori pred svojim prijateljem, hoteč mu imponirati, a sam pri sebi vendar čuti svojo onemoglost in zapuščenost. Ta strah je popolnoma utemeljen, prvič za izobraženca, drugič pa tudi za tistega, ki hoče biti sam filozof. Leta in leta je premišljeval filozof, različne razmere so vplivale nanj, predno je napisal svoje misli; in bralec prihaja čisto iz drugega kroga, ni navajen tako ostro in v isti smeri misliti, včasih si pod istim pojmom predstavlja vse kaj drugega, in tako gresta bralec in filozof drug mimo drugega, ne da bi se videla in spoznala. Z večjimi težavami ima opraviti samotvorni filozof sam: mora si prinesiti z rojstvom dar bistrega mišljenja, analize in sinteze, mora poznati podrobnosti in rezultate posameznih ved, iz tega ogromnega gradiva sezidati vseobsežno palačo svoje filozofije.

* * *

Sestavina duše. Kant našteva tri sestavine: razum, čustvenost, voljo. Čuvstva, nagoni, volja spadajo v isto skupino, dasi zveza ni še popolnoma jasna. Tako ostaneta samo dve sestavini: razum in skupina čustev, nagonov in volje. Razum obsega vse tisto, kar je vsem ljudem in naravi skupnega, a druga sestavina ono, kar tvori individualnost posameznega človeka. Ta druga sestavina je prvotna kal človeka, a razum nekaj sekundarnega, pridobljenega. Ti dve sestavini si sežeta večkrat v lase. Nagoni človeka ženejo v greh, razum svari, opominja, a človek sledi kakor zaslepljen svojemu nagonu, svoji pogubni strasti. V tej drugi sestavini je morda obseženo tudi tisto, v čemer vidi budizem bistvo človeka in kar imenuje z besedo »tanhâ«, žeja (po individualni eksistenci), ali kar je posnel in prikrojil po svoje Schopenhauer »Wille zum Leben«, torej nekaj principium individuationis. Zanimivo je vprašanje, v čem se razodeva človeška kultura, ali v tem, da se razvija do vedno večje popolnosti vlada razuma ali vlada individualnih nagonov? Odgovarja apatija stoikov, ataraksija epikurejcev, nirvana budistov. Individualnost v mladem človeku je kakor sladki, kalni, kipeči mošt, ki se v zrelem možu učisti v kristalnojasno, močno in mirno starino. Cilj

kulture je torej — vlada razuma, hladnokrvnosti; od druge sestavine ostane le močna volja v službi absolutnega razuma; cilj človekov je, kakor čitamo v »katekizmu za budiste« (Henry S. Olcott), nirvana: stanje popolnega miru, v katerem ugasne koprnjenje po individualnem uživanju, utihne vihar strasti in zavlada sladka tišina resnice, razuma. V istem zmislu pravi Spinoza: beatitudo nihil aliud est quam animi aquiescentia. To izpričuje tudi zgodovina: največ so storili za kulturo trezni, hladnokrvni narodi z močno voljo, torej Angleži in Nemci, najmanj vročekrvni, strastni Španjci in Italijani. S kulturo ne smemo zamenjati umetnosti, domene čuvstva in strasti.

*
*
*

Več in boljše inteligence! Pogledal sem v lansko šolsko poročilo c. kr. velike gimnazije v Novem mestu in čital, da je bilo v VIII. razredu 7 (čitaj: celih sedem) dijakov; od teh so izdelali samo 4, eden je dobil drugi red, dva sta ponavljala izpit. Lepe razmere, lepa tolažba za davkoplachevalce in očete. Osem let vzdržujejo dragoceni aparat gimnazije, a namesto minima 30—40 abiturijentov vzgoji teh osem let samo 4! — To je posredni in neposredni rezultat tistega krivega sistema, po katerem se poučuje po naših šolah. Krive niso posamezne osebe, kriv je sistem! Kljub dragim drž. šolam smo zaostali daleč, daleč za bogatimi, svetu vladajočimi Angleži. Kako bore malo se uči na Angleškem, in vendar kaki možje, državniki, strokovnjaki! Ali duh je drugačen (pr. L. Wiese, Deutsche Briefe über Englische Erziehung)! V učnem programu angleških šol se blesti na prvem mestu v velikih zlatih črkah: vzgoja značaja! Globoko pod to točko stoji na drugem mestu ravnodušno zapisana besedica: znanost! Po istem načrtu bi se moralo vzgajati po naših gimnazijah: gimnazija vzgajaj narodu inteligentnih delavcev, in sicer pred vsem tako, da bodo ti narodni delavci zanesljivi možje, poštenjaki in zvesti, požrtvovalni sinovi svojega naroda. To je glavni namen! Strokovna izobrazba pride šele v drugi vrsti v poštev. Le odkritosrčni bodimo in pomislimo, koliko nepotrebne smo se učili in kako malo potrebujemo od tega za svoj poklic. In še v tem poklicu odločuje kasneje večjidel moški značaj in zdravi, naravni razum, ki se ne more naučiti na nobeni šoli, pri nobenem profesorju. Pravzaprav mora veljati edino merilo: narod potrebuje inteligentnih delavcev, učiteljev, profesorjev, uradnikov! Naši profesorji so ces. kr. državni uradniki, a pri tem ne smejo pozabiti, da so in ostanejo vendarle Slovenci, ki jih vlada plačuje zato, da delujejo v blagor

svojih bratov. Odgovorni so vladi kot državni uradniki, odgovorni kot Slovenci slovenski javnosti. V prepornih vprašanjih naj se ravnajo po svoji moški, narodni vesti! Da je organizirana slov. javnost silna moč, to morajo čutiti, tega se zavedati pri vsakem koraku? Izrečno pa poudarjamo, da ne zahtevamo od svojih profesorjev, naj izpuste na slepo vsakega dijaka, če je le Slovenec. To bi bila za nas največja nesreča! Narobe, naša zahteva se glasi: več in boljše inteligence! Pota k temu cilju pokažemo morda drugikrat.

* * *

Čuvstvo in strast. Fiziološki zakon pravi: redna vaja ojača in olajša, precizira funkcijo. Isto velja o čuvstvih in nagonih. Človek prinese s seboj na svet samo kali čuvstev in nagonov, izmed katerih se nekateri po vzgoji in posebnih razmerah bolj razvijejo nego drugi. Vsled rednega ponavljanja zadobe posamezna čuvstva in nagoni moč strasti; če se zbude v človeku, prevzamejo ga s tako silo, da ravna kakor slepo orodje strasti. Tako nastanejo strastni pijanci, kadilci, pohotneži itd. Pameten pedagog bo razvijal samo plemenita in potrebna čuvstva, škodljive nagone bo moral in dušil kakor plevel. Človeku je prirojeno tudi nacionalno čuvstvo, čuvstvo narodne celotnosti, pri Slovencih le medlo tli to plemenito čuvstvo. V sedanjih razmerah je v obrambo naroda potrebno, da naši govorniki in časopisi raznetijo in razpihajo to iskrico v narodu do plamena strasti.

* * *

Dve korenini moči: delavnost in omika. Noben vihar ne izruje naroda, ki je priklenjen s tema dvema koreninama na zemljo. To sta dva ideala, dva cilja narodne vzgoje.

* * *

Železna doba. Kulturni zgodovinarji pravijo, da živimo v železni dobi. Naivni kmet ti takoj pritrdi: pokaže okovane črevlje, železni plug in morda še železnico. Pa tudi v krvi imamo železo. To vedo zlasti zelenoblede devojke, ki morajo jesti železo. Da pride železo tudi v misli in čuvstva, to je prorokoval vaški vedež: »Težko bo živeti na svetu, kadar bodo švigale po zemlji železne kače, kadar bodo letali po zraku železni ptiči, takrat obstanejo samo ljudje z železnimi glavami in srci!« Železne kače — železnice — že imamo, železni ptiči — zrakoplovi — se nam obetajo; samo o železnih glavah in srcih noče svet še nič slišati. To se pravi, noče slišati, dokler uganja svojo hrupno burko v naši kulturi hebrejska strahopetnost ki se skriva za sentimentalno besedo: humaniteta! Dosti manj zla

bi se godilo na svetu, ko bi dali večkrat zobati raznim zločincem železnega zrnja; ko bi naše misli odločno rezale kakor svetlobrušeno, zvenceče jeklo; ko bi imele naše mišice moč in prožnost jekla, naši živci jekleno trpežnost in potrpežljivost, naša kri več železa, da ne bi strašilo po dnevi toliko skeletov brez mišic, toliko voščenih kož brez krvi.

* * *

Nova definicija psihologije. Avenarius in Mach pravita, da je predmet psihologije vse tisto, kar je odvisno od posameznika, a predmet naravoslovja vse tisto, kar ni od njega odvisno. Če je *b* odvisen od *a*, se spozna po tem, da se tudi *b* izpremeni, če se izpremeni *a*. Ta ločitev med naravoslovjem in psihologijo ni srečna, kajti naposled je vse odvisno od *a*, namreč od človeka, kakor dokazuje zakon o specifičnosti živcev, psihiatrija in nekatere živčne bolezni, ali kakor pravi Tomaž Akvinski: *quidquid recipitur, recipitur per modum recipientis*.

* * *

Poskus fiziološke razlage teorije o spoznavanju. Beljakovine so tiste kemične sestavine, po katerih se razločujejo organska telesa od neorganičnih. Beljakovina je jako komplicirana in labilna sestavina, odlikuje se po visoki intramolekularni toploti, to se pravi, atomi se živahno gibljejo, vsled česar molekuli vedno razpadajo in se spet sestavljajo. Telo obstoji iz celic in celice iz teh gibljivih sestavin. To gibanje, snovanje v celici je življenje celice; to gibanje je presnavljanje (*Stoffwechsel*); če si to gibanje predstavljamo v obliki valovanja, je vstajajoči del vala asimilacija, padajoči disimilacija, celi val presnavljanje. To gibanje se vrši vedno, neprenehoma v vsaki živi celici, ali v vsaki celici drugače in v tej drugačnosti presnavljanja temelji specifičnost energije celic in organov. V možganih razločujemo skorjo in sredico; v skorji deluje to, kar imenujemo dušo, in sicer v celicah skorje, v takozvanih ganglijskih celicah. Torej presnavljanje ganglijskih celic je tisto delovanje, ki je ekvivalentno dušnim procesom -- ki je duša, tega ne moremo reči; sicer pa ne spoznavamo duše kot substance, ampak samo kot neko delovanje. Skorja je razdeljena na posamezne dele, v takozvana središča in v vsakem središču kažejo ganglijske celice drugo presnavljanje, tako imamo v možganski skorji središče za gibanje jezika (govor), za gibanje nog in rok, središče za spomin govornjenih besed, drugo središče za spomin pisanih besed itd. Tako imamo na pr. ganglijsko celico za rdečo barvo, presnavljanje te celice se od-

svita v naši duši kot občutek rdeče barve. Pozorni bralec me opozori: Čakaj, prej si rekel, da živi celica samo tako dolgo, dokler se vrši v njej presnavljanje; v živem in zdravem človeku se celica za rdečo barvo vedno presnavlja, torej bi moral človek vedno videti rdečo barvo. In še en pomislek: če je rdeča barva samo posebno presnavljanje celic, potem sploh ni nobene rdeče barve zunaj mene, ampak samo v ganglijski celici moje možganske skorje, torej samo v meni!

Glavno vlogo igra v dušnem življenju zavest (Bewußtsein); zavest je nekako čutno obzorje naše duše, enkrat je na široko odprto, kakor bi človek ob belem dnevi z visoke gore gledal po daljnem svetu: tedaj pravimo, da človek bedi; drugikrat je ozko, kakor bi gledal iz globoke, temne doline: tedaj pravimo, da človek spi. Samo to, kar priplava iz dna temnega morja na svetlo površino, na svetlo obzorje, samo to občutimo. Mejo med temoto in svetlim obzorjem imenujemo prag podražaja (Reizschwelle); kar je nad pragom je zavest, kar pod pragom, podzavest (Unterbewußtsein). Vsak podražaj mora imeti gotovo moč, da lahko priplava iz podzavesti na površino zavesti, v obzorje čuteče duše. Navadno presnavljanje celic se vrši v podzavesti ter naša duša ne ve o njem. Tudi ribe plavajo vedno na dnu morja, a naše oko jih ne vidi; le če se katera s posebno silo požene do površine, jo zagledamo. Tako je tudi v podzavesti: duša občuti le tisto presnavljanje, ki se ojači čez navadno mero; duša zagleda le takrat rdečo barvo, če se presnavljanje v njeni ganglijski celici iz kateregakoli vzroka pospeši; ta vzrok pride navadno iz takozvanega zunanjega sveta, pravimo mu podražaj (Reiz). Človeška podzavest vidi torej vedno rdečo barvo in duša (zavest) vidi rdečo barvo — z rdečo barvo, če prestopi rdeča barva prag podražaja. Po znanstvenem izvajanju smo prišli do naziranja, katero je izrekel že grški filozof Empedokles (490 pr. Kr.): spoznavanje enakega z enakim. Isto je učil Tomaž Akvinski v svojem stavku: *cognitum est in cognoscente per modum cognoscentis*. Tudi Goethe (Gespräche mit Goethe) je izjavil to misel 26. februarja 1824. l., rekoč: ko ne bi imeli nobene luči in barve v lastnem očesu, ne bi mogli tudi zunaj nas kaj takega videti. Mimogrede omenjam, da je bila na principu enakoenakosti zgrajena medicinska struja homeopatije, ki se vrača v moderno medicino v obliki imunizacije in serumterape.

(Konec prihodnjič.)

Na božji poti.

Na božjo pot k Mariji gor
 sva z majko se vozila,
 da ona mi pri Jezusu
 bi milosti sprosil.

Ah, da bi s pota ne zašel,
 ki pred oltar popelje,
 ah, da bi novo mašo pel,
 so bile njene želje.

— Iz svile tkani mašni plašč
 in štola posvečena
 in alba čista, angelska,
 monštranca pozlačena. —

Da, to bi bil ves njen ponos,
 in kaj za to bi dala!
 Dve mošnji šmarnih tolarjev,
 križavcev pol bokala!

Ah, majka, ne zameri mi —
 za vse prelepa hvala,
 — ne branim šmarnih se petic —
 a maša — to ni šala!

Kakó naj stopim pred oltar,
 li spremljaj me devica?
 Saj molim in slavim le njo
 in njena rajska lica.

Ah, ljubica edina le
 kraljuje v srcu mojem
 in njej zažigam miro v čast
 in himne svete pojem.

Dospela sva v Marijin hram —
 No, to si ti — Madona!
 Res, lepa si, vsa zlata si
 vrh vzvišenega trona!

A tudi ona lepa je,
 četudi nima trona,
 četudi nima lilije,
 ne srdi se, Madona!

Da bil bi sinko njen gospod,
 to majka je prosila,
 jaz molil sem, da deva bi
 na veke moja bila. —

Selim.

Heautontimorumenos.

Spisal Jos. Jeranov.

(Koniec.)

isma ne zardevajo, pač pa rubinasti vöslavec v najnjih
čakah,« je poudaril po kratkem premoru še enkrat
dr. Smetana in vzkliknil:

»Izprazniva ga čašo na čast Erosu!«

Zazvenelo je brušeno steklo . . .

»Sine Baccho friget Venus!« . . .

»Prav praviš, Krešimire, nežnopolto Venero kaj rad čam obleti,
če je ne osveži žirovna rosa Bacchova — ali kaj sličnega . . . Tudi
mojo mlado ljubezen je po prvi vročinski noči izpreletela mrzlica
— in legla je na bolniško postelj.

Ko sem se bil namreč zjutraj prebudil, je ležala moja duša
pred menoj, trepetajoč, drgetajoč . . . Iz brezna med vulgarno in
transcendentalno dušo je vzrastel hobat bršljan, opletajoč in prepre-
zajoč zevajočo globel . . . Po vulgarni duši se je že razpredlo bo-
hotno bilje po vseh razpoklinah in goležih ter poganjale so ponekod
cvetice, živobojne, sočnate, vonjave . . . Hobati bršljan pa je iztezal
dolge svoje roke nad breznom, in sto in sto prstov je grabilo za
transcendentalno dušo, da jo objamejo, oklenejo in privijejo k sebi.
Duša pa se je vzpenjala, odmikala in napejvala vse sile, da se ubrani
stoterim dolgim prstom.

»Zaljubljenih čenč in prismojenih pisem, tega je še treba!« je
vzrojila transcendentalna duša. »Pokleknil boš torej pred to žlobu-
dravo devetkelo, ki še ne ve, čemu živi, ki sploh — ne živi! . . .
Ali je to življenje, kali: papkati, čebrijati in žgoleti pa spančkati? . . .
Tako živi tudi muca na peči in šoja na orehu! . . . Pa zarod člo-
veški? — Bak! Za to že skrbi pohotna poulična žlota! . . . Ljubimska
pisma, ha, ha, ha! . . .«

Transcendentalna duša me je obladala z vso silo, toda vzdrže-
vala se je le z največjim naporom na površju. Nepretrgoma je ba-
hljalo iz globine . . . čuvstva so silila navzgor.

»Pogledam samo, če je že odprla žaluzije!« mi je molnilo
v glavi.

Na široko je bilo že odprto njeno okno in na konzoli je bila
videti črnokrvava vrtnica »Prince Camille de Rohan« v živoposlikani

japonski vazi. »Da bi vedel, če me ima tudi ona rada . . . le trohico . . . ali me vsaj spoštuje . . .«

Kakor da bi me bil pičil gad, sem se okrenil od okna ter se kajal! »Sem res že črnožolčni Werther, kali? . . . Preneumno! Kaj mi je neki mar to liskasto členkalo? Mrzko mi je že ob tem glupem muhovanju! . . .«

Povesil sem glavo in molče hodil po sobi v melce . . .

Misli vulgarne in transcendentalne duše so igrale po moji glavi slepe miši. Bilo mi je čelarno, da nikdar tega.

Mozgal sem in mozgal, a nikjer nisem prišel do pravega konca, do tehtnega zaključka . . . kakor da bi mi bila vrana možgane izpila . . . Po glavi se mi je kresalo, da nisem bil sposoben za resno delo. Svoje lekcije sem izpraševal po šabloni . . . izogibal sem se le, da bi ustrelil katero z motovilom.

Kadar sem bil doma, me je vleklo k oknu in na vrt. Bežal sem z doma na ulico, na izprehajališča — pa mrzost mi je bila za petami: povešeni židovski nosovi so mi kavkali v lice . . . Kathreinerjeve punice, srebajoče vročo kavo, so se mi hudomušno rogale s plakatov ter čekljale: saj te poznamo — tudi ti jo boš kmalu srebal . . . toplo . . . dišečo! . . . Ofrakani komilfotniki so privzdigali svoje zlikane cilindre . . . na plešah pod njimi pa je ljubezen plesala kankan . . .

In ubral sem jo zopet domov.

Da je ljubezen slepa — pravijo! Kaj še! Vedno in vedno me je vlekla k oknu ter zvedavo pogledovala v njeno sobo, na vrt . . . Zavezal sem ji oči: zaman, videla je skozi kakor Röntgen skozi človeka . . . zastrl sem ji okno, pa nasmehljala se mi je: »Take drobne detke se vendar ne bojiš! . . .«

Šinilo mi je v glavo: prestavi si svojo omaro tja pred okno! Ah, ne, ne, rogala se mi bo, češ, ustrašil se me je, zalizal se je kakor polž. Saj nisem pesjanka, da ga pohrustam s kostmi in kožo in njegovimi nazori vred!

Le izredka se je razlilo čuvstvo opojne ljubezni nepomešano z grenkim žolčem po žilah; a v takih hipih mi je bilo nepopisno prijetno, lahko . . .

Nagnil sem se nad šopek tej; žolte glavice so že nagrbančile malce svoja baršunasta lica, a dihale so iz sebe tem prijetnejši vonj. Zdelo se je, da dehtijo pred svojo smrtjo najblažji, najopojnejši duh, ki so ga skrbno shranjevale za poslednje trenutke. Po žilah mi je plala kri burneje, nekaj mehkega, opojnega je legalo na srce.

Drhtel in člel sem po nečem prekrasnem, sladkem, česar še nisem okusil nikdar . . .

Tedaj pa se je zbudila transcendentna duša: mrzel bahorin je zadrevel na cvetno livado . . . Zagrabil sem wedgewood-žaro s tejami pa jo treščil za peč, da je zapela vaza ko zvon in se razletela na drobne črepinje. Ko se je vihar nekoliko polegel, sem pobral zmečkane in mokre vrtnice: kadile so mi še blažje dišave nego poprej — meni, ki sem jih omadeževal, oskrunil . . .

Kodrcija v moji glavi je postajala od dne do dne neznosnejša — vlačil sem se kakor megla brez vetra. A naposled je dozorelo v meni: treba je, da pridem na čistec, pa najsibo, kar hoče . . .

Sklenil sem, da odpovem stanovanje in se nastanim kjekod daleč proč, na nasprotni strani mesta.

Silno težko sem se odločil za ta korak: od svojega prihoda v v mesto sem bil nepretrgoma stanoval v tisti prijazni, tihi sobici, in bilo je to lepo vrsto let. Stranke v hiši so se naseljevale in izseljevale; menjavali so se obrazi, srečavajoči me po hodniku, po stopnicah in v lopi, a jaz sem ostal zvest svojemu tihemu ždiču. Prirastel sem bil nekako na svojo neposredno okolico, in zdelo se mi je, da mi bo zakrvavela nova rana, ako se siloma odtrgam od svojega ozadja. — In hišni gospodar, ki mi je bil tako naklonjen, tako dober! . . . S čim naj mu podprem svojo odločitev? — Zasklelo me je globoko, ako sem si predstavljal njegovo osuplost, njegovo bridko presenečenje.

Toda vkljub vsemu temu je dozorela v meni misel, da je preselitev moja edina rešitev. Sklenila je tako prevladujoča transcendentna duša, ki se je že deloma zapletla v bujno zelenje, segajoče sem iz vulgarne duše . . . Uvidela je, da ji preti pogibel, da utegnejo vezi silno porajajočega se čuvstva prikleniti veličastne njene misli, po vsemiru plavajoče, na odrevenelo, filistrsko zemljo.

Nataknil sem bil rokavice in se oglasil gospodarju.

Sprejel me je ljubeznivo, kakor se sprejemajo najintimnejši znanci.

»Kam bi neki zapisal, da ste nas po tako dolgem času zopet posetili!« je vzradoščen vzkliknil. »Zelo me veseli, res, neizrečeno me veseli!«

Sreča mu je sijala na obrazu in videlo se je, da niso govorila samo usta, ampak da je prihajalo od srca.

Meni pa se je zdelo, da stojim pred človekom, ki me boža in poljubljuje, a jaz segam po oster nož, da mu ga porinem v prsi . . .

V vratu se mi je zagatilo in bilo mi je nemogoče, da bi golsnil le eno besedo in obrazložil namen svojega obiska.

Postregel mi je z najboljšo kapljico iz svoje kleti in sploh z vsem, kar je bilo dobrega pri hiši. Pridružila se je tudi njegova soproga, in govorili smo o tem in onem . . .

»Saj res, gospod profesor, seznaniti vas moram s svojo nečakinjo — že nekaj tednov je pri nas,« se je spomnila gospodinja ter hitela klicat po enfiladi:

»Zlata! Zlata!«

»Fletna punčka to, boste videli,« je zatrjeval on.

Pridrobnela je brž nato in viknila: »Evo me, tetica! Kaj pa —« Osupla je obstala med podboji in ahnila:

». . . gospod profesor! . . .«

»A tako, vidva se že poznata!« je vzkliknil stric in dostavil, nama hudomušno žugaje: »Le čakajta! . . . Ali se z očmi lovita skozi okna, ali kaj? — Ej, ti koketka ti mala! . . .«

Njo je polila gorčica po licih, in s tresočim glasom je prav podrobno opisala, kako sva se seznanila na vrtu.

Dotlej sem še malo upal, da se mi posreči vplesti v pogovor moj sklep zastran preselitve, ko pa se je pojavila ona, je šlo vse po vodi.

Rekel sem sam pri sebi: »Opravim pa drugikrat, ko se nanese ugodnejša prilika, to sitno, kočljivo delo . . .«

Kramljali smo prisrčno, in meni je bilo prijetno kakor že dolgo ne. Zlata je čebljala in čebljala, a jaz sem presrečen poslušal in bleknil tudi kako šaljivo vmes: vse trdne sklepe svoje transcendentne duše sem korenito pozabil.

Zdelo se mi je, da se je razdvojena duša zopet združila v harmonično celoto in da neka skrivna, magična moč vse moje bistvo ogreva in napaja s slastjo.

Striček in tetka sta me z najljubeznivejšimi besedami povabila, naj ostanem kot njih gost pri obedu. Ker ni nikakršno opravičevanje prav nič izdalo, sem se naposled vdal.

»Kratkočasi nekaj hipov gospoda profesorja!« sta dejala Zlata in šla pripravljat, kar se jima je zdelo treba, da me izredno pazljivo pogostita.

Zlata mi je med tem razkazovala svojo zbirko razglednic in zaigrala na klavirju nekaj odlomkov iz »Prodane neveste«. Razpletel se je vsled tega med nama pogovor, kako čudni so nagibi, ki zdru-

žujejo srca, čeprav povsem nasprotna, in kako večkrat zlobna usoda razdruži bitja, ki mro drugo po drugem.

Tedaj pa je ona vprašala z nekako otroško naivnostjo:

»Ali niste prav nič otožni, ker samevate dan na dan v svoji sobici? — Oh, meni bi bilo silno dolgčas! . . .«

V meni pa je vzkipelo in zadnji okovi so popokali . . . Vzhičen sem ji razložil vse svoje duševne viharje, ki jih je povzročila ona. — Poslušala me je presenečena, povešala glavo in zardevala . . . na licih pa se ji je zrcalila globoka resnost. — Zamolčal ji nisem ničesar: ves duševni razkol, vse vzvišene in neumne misli, ki so drevile po meni, ves notranji boj — vse sem ji razložil, natanko, brez pridržka . . .

Mogoče, da ni razumela s svojo priprosto pametjo vseh mojih besed, toda na njenem obrazu sem bral, da jih je pojmila s svojim srcem, da je proniknila s prirojeno žensko senzitivnostjo mojo notranjo tragedijo.

In kaj potem? . . .

Potem se je zgodilo to, kar se godi dan za dnem — od panti-veka. Razlika je bila le ta, da smo praznovali en in isti dan sedmino in svatovščino: zagrebel sem svojo transcendentalno dušo — včasih me še pride po noči strašiti — in nastopil sem pot v novo življenje.«

». . . Pastetenreste vom Leichenschmaus zur Hochzeit kalt serviert!« je citiral dr. Smetana; nato je sočutno stisnil profesorju desnico in rekel:

»Dokaj si pretrpel, amice! Trpel si muke, ki se nam drugim — ki smo »die Viel zu Vielen«, dejal bi Nietzsche — kažejo le v sanjah . . . temu megleno, drugemu bolj jasno. — Bil si pravi pravcati „heautontimorumenos“!«

»Zadel si jo! Bil sem res to, kar pravi tvoja seskvipedalna beseda: bil sem mučitelj samega sebe« — je pritrdil profesor Mozgovrt in dostavil: »Na mogočnih kreljutih sem se že vzdigaval nad brozgo vrtinca življenskega . . . nad oblaki pa me je razžarila neodoljiva sila ljubezni, — in prevzetni Ikar je strmoglavil v morje filistrske zadovoljnosti . . . plebejske sreče! . . .«

»Naturam expellas furca, tamen« —

»Res, res, človek sem, človek prav takšen, kakor »die Viel zu Vielen« — in po žilah mi utriplje vroča kri, osemtrideset gradov vroča kri . . .«

— — — — —
 Prestalo je rsanje plesalcev in klavir je utihnil. Iz spalnice je prinesla gospa Zlata Mozgovrtova belo povito detetce.

»Ah, moj Vladko!« je radostno kriknil profesor in brzo poskočil ter poljubil svojega sinka na čelo.

Plesalci in plesalke, tete in prijateljice — vse čiherno se je zgrnilo okrog Zlate in Vladka, ki je nepremično zrl v svetlo luč sredi sobe.

. . . Izpod sinjega neba pa je priplavalo veselje, izkopal se je v večerni zarji . . . pomazililo se z etrovim parfomom, trepetajočim po vsemiru . . . v lase si je vtaknilo rubinasti žarek iz zvezde aldebaranke — in prhutalo je s svojimi mehкими, snežnobelimi kreljutmi ter pihljalo v razbeljena lica in utripajoča srca blaženost in srečo.

Tri dolge dni . . .

Tri dolge dni —
in ni te ni . . .
Zastonj te čakamo;
jaz, rožice
ubožice
za tabo plakamo.

Tri dolge dni —
in rožic ni.
A jaz deklè lepo?
Tri dolge dni —
obraz bleđi
in solzno je oko,
četrti dan,
četrti dan
zvonovi mi pojó.

*

Pa tega nikar verjeti, ljudje!
Zvonovi so pač zvonili
in tja so v grob jih spremili
moje nade in moje želje. —

B. Baebler.

Črtice.

Spisala Zofka Kvedrova.

I.

govorili smo nekoč o velikem tujem mestu, središču lepih umetnosti, ki je znano celemu kulturnemu svetu.

Poljaki in Čehi so sedeli okrog mize in pripovedovali o nadarjenih svojcih, ki so živeli tam v tujem mestu v slavo in čast svojega rodu.

In takrat sem se oglasila tudi jaz: »I eden naših živi tam. Slavljen in priznan je in njegove slike so med najboljšimi po izložbah. Poznate ga, zakaj ni mogoče, da bi poznali to mesto, a ne vedeli o njegovem imenu.«

»Kako se imenuje?«

Z zadoščanjem sem rekla njegovo ime.

»Velik umetnik je!« so vzkliknili.

Ali nekdo se je začudil: »On je vaš rojak, Slovenec?! Tega nisem vedel!«

In takrat so se vsi spogledali in se čudili: »V resnici, tega nismo vedeli! Govorili smo ž njim, dobro smo ga poznali, ali to slišimo danes prvič, da je Slovenec. Slišali smo pač, da je Avstrijanec, ali da je Slovan, Slovenec, to nam ni bilo znano.«

Obmolknili so, a meni je bilo mučno.

Doma smo se ponašali ž njim, a glej, zunaj v svetu ne ve nihče, da je naš; ne ve nihče, da je naš, ker on molči in nikomur ne reče: »Tam ono maloštevilno ljudstvo med gorami na jugu je moje, jaz sem njegov sin, sin tega malega, tlačnega naroda.«

In dolgo nisem mogla zaspati oni večer.

Toliko imamo talentov, nadarjenih umetnikov, a razkropljeni so po svetu kakor pest pepela, ki ga raznesejo vetrovi na vse strani. Utonejo v tujini, v mrzli in trdi tujini, a domovina ne ve o tem, ne zaplaka nad svojimi sinovi, ki so jih pomandrali v cvetju in mladosti tuje pete. Samo, če kdaj kateri zmaga, če se izvije iz krutih rok bede do zmagoslavnega vrha slave in priznanja, takrat se spomni domovina in kliče: »To je bil moj sin!« —

Ta je bil njen sin, a ni več! Prerevna je bila, da bi mu bila dala kruha, ko jo je prosil, in zdaj je ne pozna več! Odšel je in tuja krušna mati mu je dajala jesti, tuja mati ga je odgajala s trdo

roko in brez ljubezni. Ali bil je vendar kruh, ki mu ga je dajala, kruh potreben za življenje. In zato ji je dal sad svojega življenja, sad svojega dela in svoje duše, in zdaj se ona, tujinka, ponaša ž njegovo slavo.

Morda se spomni on kdaj daljne domovine, spomni se, kakor se spomni razvajeni rejenc visoke, bogate gospode svoje matere delavke. V beli palači se spomni rejenc svoje prave matere, ki ga je pred davnimi leti dala bogatim, tujim imenitnikom, da ga odgoje v večjo srečo, nego bi ga mogla odgojiti ona, uboga delavka in beračica. In pošlje ji daleč v zagorsko vas bogat dar, da ne bi stradala in trpela pomanjkanja. Kraljevski se zdi materi ta dar, a on potroši toliko v dveh mesecih za smodke in cvetlice! . . .

Take misli sem imela tedaj pozno v noč.

Na izložbi slovenskih umetnikov sem videla neveliko sliko: tiho in melanholično pokrajino naše domovine. Slika je bila krasna, prepajena s pravo aristokratsko umetnostjo velike duše.

Pogledala sem, kdo je avtor te lepe slike.

In čitala sem ime umeinika, rojenega Slovenca, slavljenega v velikem tujem mestu, njega, o katerem smo govorili tistega davnega večera . . .

Spomnil se je svoje matere . . .

II.

Vsako leto se oblecite v črnino najlepši dan, ko je polno rdečega makovega cvetja v zlatem žitu, ko so naši gozdovi zeleni in dehteči, ko se naše vasi belé v solnčnem žaru, ko je nebo modro in neizmerno! Takrat, ko je vse lepo in krasno in srečno in ko vam hoče srce vriskati od veselja, tisti dan se oblecite v črnino vsi, ki ste slovenskega rodu in ga še niste pozabili! In zapojte žalostinke, da bodo kakor orkan zagrmle proti visokemu obnebj! In popadajte na kolena in žalujte! In vaš miserere naj bo glasnejši in močnejši nego molitve vseh kristjanskih cerkev na praznik mrtvih. Narod umira ob mejah, naš narod! Po Koroški in Štajerski in Primorski in po vseh naših deželah. Tujinstvo ga gonobi kakor strupena kužna bolezen. Kakor valovi se zgrinja tujina na nas in vsako leto umiramo na stotine in tisoče. Vsaka ribiška vas praznuje vsako leto spomin onih, ki so med letom za vse 'veke izginili na širokem morju. Vsaka družina obhaja v črnini smrtni dan očeta, matere, sina, hčere. Naš narod spi in ne ve, kdaj so se mu izgubile stotine izpod

okrilja. Vsako leto se kopljejo grobovi, žalostni grobovi naših bratov, in na tisoče grobov je pripravljenih za nas proti severu in jugu, okroginokrog. A mi niti ne vzkliknemo, ne žalujemo in ne dvignemo pesti v kletev nad grobovi.

Vsako leto se oblecite v črnino najlepši dan, vsi, ki ste slovenskega rodu! In zapojte žalostinke nad našimi grobovi, da bodo grmele do neba, in dvignite pesti v mogočno kletev nad mrtvimi našega rodu, da bo donela preko naših mej v obraz naših vragov!

III.

Megla je ležala po ulicah. Ni bilo solnca, ki bi razširjalo mir in veselje. In še pustejši mi je postalo v duši. Morile so me skrbi za kruh in stan, dušile so vse načrte, vse misli v moji glavi. Mučni notranji nemir me je razjedal že tedne in vedno je še rastel in mi zatiral vse veselo, sveže ustvarjanje. In toliko načrtov, toliko novih idej je prihajalo vsak hip in izginjevalo, predno so se mi vtisnile v dušo. In nisem si jih mogla osvojiti, umikale so se mi kakor prazne sence v noči. Nekaj težkega mi je ležalo na ramah, da sem hodila upognjena.

Srečal me je znanec. Vzravkala sem se.

»Kako vam je?«

»Slabo, jako slabo,« sem odgovorila v smehu, ali oči so se mi orosile trpkosti.

»Ah, pozna se vam,« se je smejal. »Oči se vam svetijo od zadovoljstva — in danes je megla! Kako imate srečen temperament, vreden zavidanja.«

In še enkrat sem se zasmejala, ko sva se razšla.

Zmučena in žalostna sem prišla domov. Bilo je pod večer in bila sem lačna, kajti samo malo kave sem pila opoldne. Ali nisem imela niti krajcarja v žepu. Na mizi je stal lonček mleka in košček kruha je ležal poleg. Moja mala je zavriskala, ko sem vstopila v sobo.

»Mam mami rada!« mi je zatrjevala in me poljubovala, ko sem se sklonila k njej.

Potem mi je prinesla pismo, ki je ležalo med njenimi igračkami.

»To je mamino! Dal listonoš.«

Vzela sem pismo, in sedla, mala mi je sama zlezla v naročje in skupaj z menoj je gledala v list.

»Piše,« je konštatirala modro.

»Ljudje te ogovarjajo,« mi je pisala znanka. In zopet sem se nasmehnila kakor prej na ulici. Nehote so se mi zasolzile oči. Boli, ako te ogovarjajo oni, ki te poznajo, — ki bi te čislali, ako bi bili poštene sami pred seboj.

»Ne jokaj, mami!« me je tolažila moja mala in srce mi je zatrepetalo v sreči.

Tako majhna je moja dušica, deključica, ali vidi in čuti, kadar se mi zakale oči.

In potem sve večerjali. Mleko in kruh je bilo moje male. Ali ona je z drobnimi prstiči odščipavala kruh in dajala tudi meni, da jem. Ko se je prvokrat oddahnila, ko je pila mleko, mi je ponudila: »Češ, mamino?« Ali kako bi ji mogla izpiti njeno večerjo . . . Vendar je pustila par kapljic mleka v lončku: »To je mamino!« Ovlažila sem si usta . . .

Moja mala je šla spat. Zunaj je nastala noč, ali jaz sem še vedno sedela pri oknu in gledala na pusto, ozko dvorišče. V umazani hiši nasproti so se vžigale luči, ali jaz sem ostala v temi. Čemu, da prižigam? Sedela bi pozno v noč pri mizi nad papirjem s peresom v roki, ali ničesar, ničesar bi ne napisala. Vzdiha bi od nemira, črne misli bi odgnale poslednjo možnost za delo in vedno bolj bi se me pollašalo ono grozno čuvstvo, katerega se toliko bojim: nevera v sebe, obupavanje nad svojimi močmi, nad svojo zmožnostjo, nad svojim talentom . . . In to je strašno! Nikoli ničesar ne dosežeš, nikoli ne dosežeš cilja, nikoli ne ustvariš dela, o katerim sanjariš, ne napišeš knjige, o kateri bi dejala v svoji duši: zadovoljna sem, srečna in ponosna nad tem delom!

In vedno bolj se je zgoščala noč in ura je minevala za uro. Lačna sem sedela pri oknu, v skrbeh nad jutrajšnjim dnevom, ogovarjana, žalostna, nezmožna za dela in ustvarjanje, po katerem sem toliko hrepenela. Neizmerna grenkost mi je napolnjevala dušo, topo so mi strmele oči v noč, bilo mi je prebridko in pretežko, da bi imela solze.

Tedaj je zazvenel srebrn smeh po sobi.

Ali ste slišali kdaj smejati se otroka v snu? — Ni sladkejšega zvoka!

Moja mala se je smejala veselo, prisrčno in ta sladki, nedolžni smeh mi je hipoma pretresel dušo kakor rajska godba.

Iz posteljice, je donelo med srebrnim zvonkljanjem tega ganljivega otroškega smeha polglasno šepetanje: »Mami, manimo, mam rada! Zelo rada, mami!« In zopet smeh in tiho . . .

Vstala sem. Pozabila sem na glad in na skrbi in na težke misli. In visoko sem se vzravnala. Česa mi manjka? — Malo denarja! Zato vse skrbi, zato vse zdvajanje, zato ta topost in ves nemir, ki mi goni vse misli iz glave, ki mi niči zaupanje v se! Saj sem srečna! Ali ni to smešno: malo denarja! Ah, dokler je samo to, sem srečna! Težki dnevi morajo biti, ali minejo! Zakaj srečna sem! Pozabila sem na svojo srečo od skrbi. Ah, ko bi ne bila srečna, ne otesla bi se jih nikoli, zadušile bi me! Ali moja sreča se me dotakne in vse težko in bridko izgine kakor mučen sen. Zopet verujem v svojo moč, v svojo zmožnost in v svojo voljo in vem, da ne omagam pred ciljem!

Oddihnila sem se globoko, nažgala luč in napisala to črtico.

Prijatelji.

Gostijo priredil godovno je knez.
 Žvenkljanje je čašic zvenelo
 med družbo gosposko veselo
 in strune ubrane donele so vmes.
 To slastno je bilo veselje.

Dva žepa priboril si smodk je baron,
 grofiči so jeli in pili
 in radosti vsi se svetili.
 Zakaj ne, ko vse je na mizi zastoj
 in redko tak dan se praznuje.

Za govorom govor se dolg je vrstil.
 Časteč in slaveč velikaša,
 kar venomer pela je čaša.
 Godovniku hlinjeno vsak je kadil
 in dela proslavljal njegova.

»Knez mili, presvetli naš častni meščan,
 oj, biser Ti našega mesta,
 vsa družba se klanja Ti zvesta!«
 je s hripavim glasom besedil župan
 pa pot si obrisal raz čelo.

Od gosta do gosta šel knez je nató,
pozdravil župana in škofa,
barončke in svetlega grofa
pa vsakemu stisnil prijazno rokó,
uljudno v obraz se smehljaje.

In če jim povedal je puhel dovtip,
zavrelo je hrumno veselje
v dvorani kakor na povelje
in vzdignil prisiljen grohot se na hip
pa ploski so glasni doneli.

A norec je grajski v ozadju ostal.
Od družbe sladko razuzdane
sred svetle prostorne dvorane
le on se ni knezovim šalam smejal —
edini pač knezov prijatelj . . .

Vojanov.

Moja pesem.

Ni himna radostna, ne pesem sloveča,
to mojega srca pesem ni . . .
Prisega je živa, želja hrepeneča,
ljubiti tebe vse žive dni! —

Pozabljenja viri pač srcu so znani . . .
— a s srcem vsi moji spomini živé —
in če so vsi upi mi v njem pokopani —
ob dragih mrličih živi mi srcé . . .

A kadar umrje z menoj — hrepenenje . . .
zapre se za tebe srcé in okó,
pozabljeno bodi, da moje življenje
daritev je bila — za tebe samó! —

M. P. Nataša.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenc.

(Dalje.)

Polhi postanejo godni meseca septembra. Polhar se potruji, da za kvatrni teden tega meseca vse pospravi s polja, potem pa poišče v podstrešju večjidel zelo okajene skrinjice ali samostrele, se prepriča, ali so zmeti prav gibčne, in ako ni drugače, izdolbe in sestavi še novih pasti. Vžigalic v dobri shrambi in še posebe povitih, teh sosebno ne sme pozabiti. Te, lula in meh s tobakom pridejo na život, pasti, koruzna moka, lonec ali kotliček in kos slanine v vrečo in sekirica v roko.

Ako je obrodila tudi leskovina, prične se lov bolj za krajem gozda, kajti na ta sad so polhi kaj lakomni in se ob njem tudi poprej zrede. Ta lov pa ni posebno izdaten in polhar se ga loti bolj iz začetka tudi radi tega, ker lahko odide proti večeru in se povrne zjutraj domov. Po kvatrnem tednu in dokler polhi ne izginejo, pa ne opravi v eni noči, takrat je že treba zgodaj po dnevi od doma, da še ob času poišče pravega prostora, si napravi prenočišče in uredi stave.

Pravi prostor ali dober kraj za uspešen lov se presodi po tem, kako polhi mečejo. Koder ni dosti izdolbenega žira po tleh, tam ni pravi kraj. Kjer so goste dorasle šibe, kakor navadno imenujejo bukev, bolj v zatišju, v kaki obširni, skaloviti dolini, tam je pravi prostor ali kraj. Da je še kaj vode kje blizu, potem je le še treba ugodnega vremena.

Lejte si! Kakor smo bili previdni, odhajaje od doma, vendar bi bili kmalu pozabili ene najpotrebnejših reči: vade. Za vado služijo dobro dišeča jabolka, suhe hruške, kutine, rožiči, tudi smokve, zlasti pa si je treba omisliti stekleničico lepo dišečega olja, n. pr. pergamatnega ali rožnatega. S tem se pribeli vada, da prvič polhu že od daleč zadiši in drugič pa tudi zato, ker je žival slastna za to posebnost; kajti ako ti kane kaj takega olja na stavo in je v njej že polh ujet, obgrize za njim došli polh vendar še oslaščno mesto na stavi.

Prva skrb, ko je prostor odbran, so drva. Drv mora biti dosti in dobrih, ne jelovih, kajti jelova pokajo in mečejo iskre in torej

ni varno ležati blizu ognja. Drv je sicer obilo v gozdu, ali pri rokah morajo biti. Noč je že dolga jeseni in po noči ni, da bi človek okoli lazil in drva znašal. Še tako ima polhar dovolj opravka, ako se lov speši, in proti jutru je mraz kaj občuten. Dober in izdaten ogenj je treba takoj tudi radi tega napraviti, da se pri njem svečava ali luč osuši. Za luč se izcepijo debele leskove ali javorove palice, za silo tudi bukove. Da ne razpadejo, se tudi s trticami potisnejo in zložijo na kljuke preko ognja, da se dodobrega osuše in opalijo.

Hitro, hitro, zmerom bolj se mudi! Kje so pa ražnji za stave? Za ražnje je treba dolgih, bolj tenkih palic liki fižolove prekle. Nanje se natikajo stave, ki se nastavljajo od tal po drevju. Tudi ražnji so napravljeni. Zdaj pa stave v roko, da se naprožijo. To delo tudi ne gre kar tako od rok, kakor bi kdo mislil. Zmeti morajo biti trdne, vendar pa prav na rahlo naprožene. Stave, skrinjice ali samostreli so kvadratni, po pol črevlja dolgi in nekoliko manj široki leseni zlogi. Sprednja deščica nosi jekleno zmet in steka po razah ob kraju. Na klinček se dene z oljem pribeljena vada in se vtakne v votlino stave tako, da mora polh z glavo poseči vanjo, da doseže vado. Ko pa jo poprime, klinček popusti in pade na dno stave, zmet pa stisne sprednjo deščico navzgor in polha za vrat. Ako zmet ni silna, zamudi, in torej treba krepkih prstov in dobre vaje, da se pravilno proži. Recimo, da je 30 stav, pa je treba dodobrega poldrugo uro, da so vse naprožene. Sprednji deščici nasprotna je daljša ter ima na podaljšku luknjo za raženj. Vsako naproženo past nese polhar v roki do mesta, kjer jo misli nastaviti. Tam jo dene na raženj in potem skrbno od tal v rogovilo, kjer ima stati. Ako se stave pokladajo bolj na daleč od ognja, se prožijo vsaka na svojem mestu, in to je tem bolj mučno.

Ko bi ti, ljubi bralec, mogel sedaj predstaviti četvero ali petero dobro izvežbanih polharjev in bi potem jaz sprožil debato o pravilnosti mesta, na katero je skrinjice postavljati, slišal bi dosti besed in tudi ostrih, kajti o tem debata še ni končana in menim, da ne bo nekdar dognana, dokler bo še kaj polha in polharjev. Temu pritrdi vsak, da polh ne pleza rad po gladki šibi navzgor, in tudi to velja vobče, da ga baje ni boljšega mesta za stave, nego na nizki hojici ali smrečici ali tudi na drugem mladem drevesu, ki raste ob visoki šibi. Kjer sega vejevje mladega drevesa ob prve veje šibe, tja postavi ali obesi skrinjico, in gotovo bo večkrat v eni noči držala. Kaj pa potem, ako ni takih drevesc? Kam staviti, ako je sapa, kam pred polnočjo, kam po polnoči, kam o deževju, kam spričetka lova,

kam kasneje, ko postanejo polhi že bolj debeli? Kdor si upa največ starcev ujeti, ta je bolj premeten, kajti le-ti odločujejo dober plen pri štetvi.

»Vidiš, Miha,« poreče stari Luka, »jaz sem lovil nekoč že kasno jeseni, ko so drugi le še par repov prinesli domov, pa sem jih privlekel domov celo butaro, pa kakšnih, pa niti ene stave nisem imel od tal, le po skladah sem jih pokladal pa po prelazih. Ali to treba znati, živali treba vedeti navado!« — »Kaj boš govoril,« ga zavrne Miha, »enkrat se ti je ravno posrečilo. Kadar polh že po tleh pobira, takrat je bolje, da doma ostaneš pri svoji stari. Skoraj bi ti tudi ne verjel, da je bilo v butari, kakor ti praviš, kaj mastnih; kake zakasnele pritlikavce si pobiral.« — Vmes posegne potem še Hlepov Janez in ni ga več konca celo nedeljsko popoldne in tudi, ko so mati gostilničarica že luč postavili na mizo in voščili dober večer, ne prenehajo veščaki. Ko je kaj cvenka, pokliče si ga še vsak eno merico in čim dalje v noč, tem debelejši postajajo polhi in tem več jih je. Mati gostilničarica morajo tudi še eno škatlico vžigalic postaviti na mizo.

No, pa kaj se bomo sedaj razgovarjali, mrak se že dela in mi smo že dodobrega utrujeni, lačni pa, kar se da. Pot v gozd je bila dolga. V reber smo hodili in še precej nesli in dobrih šest in tudi sedem ur nismo ničesar užili. Prav prileže se nekoliko počitka in še bolj to, kar se dene pod zob. Požirek takega, ki nekoliko strese, tudi ne škoduje, in na vse to pa nekoliko dima iz lulice, ki smo jo najprvo osnažili še za celo noč. Prve zvezde se prikažejo in najbolj radovedna sova se oglasi ne daleč od nas. »O, kaj si že vstala?« ji odzdravi kak zgovornež. »Le drugam pojdi, tukaj bomo mi lovili!« Čeprav ni najmanjše sapice, vendar jame po listju šumeti. Vežbano uho to sliši.

Ne traja več dolgo in od dreves in tudi prav tik ognja prične kapljati. Ne! niso vodene kaplje, polhi so že po drevju in mečejo žir. Ne vemo, ali se mu je od ognja pokadilo ali ima nahod, eden je tudi že pričel kihati. No, sedaj se pa nisem motil: en klinček je že padel v skrinjico, ta drži. Kdor je nestrpen, kakor sem bil jaz za svojih mladih dni, bi šel kar pobirat, pa izkušen polhar ne dopusti tega, češ, žival se ne sme oplasiti in do jutra bomo še pobirali, da se bomo naveličali. Da je jasna noč in je tudi brez luči videti, kam naj se stopi, je pobiranje do polnoči prav kratkočasno. Toda po polnoči in ko si že dobro zadremal, je pa precej hudo stopiti zopet na noge, ko te tovariš dregne in reče: »No, pojdimo zopet!«

Ako so stave na pravih mestih, je prvo pobiranje navadno najbolj izdatno, pa tudi zelo zamudno. Noč in tema vse predrugačita. Ko si staviš, si dobro pazil na vrsto in na krog stav, zato meniš, da ni mogoče, da bi kako zgrešil. Toda, ko stopiš od bleščečega ognja in jameš previdno stopati naprej, je hitro podnevna slika izpremenjena. Slabo je, ako luči niso dobro osušene in je treba večkrat ž njimi mahati, da se zopet ogore.

Stopimo do prvega ražnja. Z lučjo posvetimo kvišku. Rep visi doli po stavi; ta že drži. Doli z ražnjem, polha v malho! To je dobro mesto. Zopet se stava naproži in postavi na isto mesto. Naprej! Ne tolako na levo, bolj na desno je druga. Oh, kaj šel! Vidiš, tukaj je druga, ta tudi drži. Dober pričetek! Danes pa bo, danes! Zopet naprej in naprej okolo vseh stav!

Vzemimo, da jih je trideset in da se nismo nič motili, pa je potekla dobra ura, da se vračaš z ostankom luči zopet k ognju. Ako si pa zabredel in jameš po stavah iztikati, ako jih dosti ne drži in jim poiščeš drugo mesto, ako luč ni prava in moraš čakati, da se ti zopet ogori, ako ti pri postavljanju še klinček pade iz rok in se ti zameša v listje, lazil si tudi dve uri, predno si zopet pri ognju.

Ako si dosti nabral in plen prešteješ in se pri tej priliki s težkanjem vsakegu komada posebej prepričaš, da so polhi dobro godni in da je tudi še par starcev vmes, ne čutiš nič truda, ogenj popraviš in naložiš drv, poprimeš za lulo in tobak in prične se gost razgovor. Vse živo je okrog tebe. Do tleh šumlja, pogostoma kaplja od dreves. Ko se ogenj razgori in osvetljuje bližnje drevje, zagledaš še kakega polha, ki se je že napasel in se guglje na koncu kake veje. Tudi kihajo že bolj pogostoma in semtertja se po dva tudi spoprime, ko se srečata na povprečni veji, ki služi za stečino od drevesa do drevesa. Lop, eden je celo doli padel! Kar mahoma vse utihne in ne bi vedel, zakaj da se ti ravno nad glavo na visoki šibi ne oglasi ukajoča sova. To je polhov strah. »Boš šla!« zavpiješ. Ona se pa malo zmeni za to in kakor bi se hotela s teboj prepirati, postane še glasnejša in na pomoč ji prihite še druge. »Ne boste nič opravile!« jim poveš. »Polhi niso samo za vas; razgrajate, ker ste že site.« Kakor došle, tako prošle; niti ko so priletele, niti ko zopet odletijo, ne čuješ niti najmanjšega fofota. To so prave coprnice in noč jim daje vso oblast. Ah, kaj pa to? Ta pa ne pride tolikanj blizu ognja in je bolj stanovitna ná svojem mestu. »To je velika sova; ta se jih je že naužila in sedaj pa poje,« pristavi kak šaljivec.

Čuj! Kaj pa je to? Po robu doli šumi; še pes, ako ga imaš pri sebi, in ki leži v kolač zavrt za ognjem, privzdigne izprva samo glavo in mahoma celi prvi konec in voha proti kraju, od koder prihaja šum. Srne so. Sedaj so zapazile ogenj in za trenotek obstanejo. Takoj zašumi in v dolgih skokih odlete od tega kraja. Kakih sto korakov pa se zopet pristavijo in koza voditeljica jame rjuti. Ako še nisi slišal tega, menil bi, da je to glas strašanske zveri.

Čas je, pojdemo zopet okoli stav! Ogenj popravimo, luč prižgemo in zopet je treba hoditi, plaziti se, s kake stene tudi poskočiti, da preidemo okolo vseh stav. Glej no, kaj pa je to, stava je sprožena, polha pa ni! Raženj in stavo denesh k tlom, deščica ni stisnjena do kraja. Ko jo odprožiš, najdeš le polhovo glavico. Sova je polha odščipnila pri vratu. Ne doni ji slava radi tega, ampak slišala bi hude psovke, ko bi bila v obližju; tatica še ni najhujša beseda, ki se ji privošči. Deščico moraš dobro osnažiti, kajti krvava je in krvi se polh umiče. Pravili so mi polharji, da so sovo na ta način tudi že ujeli, ko je krempelj vteknila v votlino stave, odključala vrat ter je život polhov doli padel, glavica v skrinjico, zmet pa je deščico obenem potisnila še više. In konec te pripovedke je bil navadno ta, da ob polhah prav debela sova je dala drugi dan prav dobro juho in mehko, okusno meso kakor vsake kokoši.

Recimo, da greš ob treh ali štirih zadnjokrat pobirat, potem pa imaš tudi povsem zadosti, in ko prideš zopet do ognja, se še toliko potrudiš, da zložiš še ostala debela drva vrh oglja in ogorkov, se iztegneš po tleh in odeneš, ako imaš kaj takega pri sebi, in zaspiš. To spanje je »spanje poštenjaka«. Kdor tega ni poskusil, ta za vse sladkosti tega sveta še ne ve. Že mogoče, da se enkrat nekoliko odmakneš, ko se ogenj preveč razgori in te preveč greje, ali da se enkrat preobrneš, ko te jame po eni strani preveč zebsti, toda ti presledki blaženega počitka in spanja so pravi navržek dobrega počutja, in da teh ni, niti vedel ne bi bil, kako dobro se ti je godilo.

Solnce je že posijalo in ogenj je pogorel do tal, ko si ti ali kateri tvojih tovarišev prvi oglasi in pove, da je že skrajni čas vstati, da se kaj pospravi po »hiši«. In kako hitro je vse opravljeno! Enkrat se dobro pretegneš, poprimeš se, kjer te je kak kamenček ali kaka vejica nekoliko obtiščala, poprasneš se po glavi, potegneš roki čez obraz, in odpravljen, umit in počesan si do kraja. Ako si pravi tobakar, sežeš po lulici, ako si pa bolj potrpežljiv, se pa pridružiš tistemu, ki se ogleduje po tem, da pride kaj pod zob. Šele

potem, ko se ti je tudi želodec pomiril in si se pri boljšem in popravljenem ognju dodobrega ogrel, pa pride na vrsto vse oslajšujoči dim in razgovor o nočnih dogodkih, vmes pa se tudi plen prešteje in ukrepa in ukrene, kako in kaj za prihodnjo noč, ako se bo treba daleč ali le malo premestiti. Če so lovci združeni za plen, vlada lepa složnost, ako pa lovijo vsak zase, je pa složnost morda tudi nekoliko kaljena po lovski zavisti, vendar ne pride med izkušenimi lovci do pravega nasprotja. Skoraj bi bil pozabil omeniti, da med tem, ko se prvi ali drugi pobrine za ogenj in zajutrek, stopi tretji še za stavami in jih znese skupaj, seveda tudi tisto, kar se je še nalovilo. Ako je tudi ta navržek še izdaten, je to odločilno, da se dosti ni premakniti od tega mesta.

Že smo se dodobrega razmajali in dela je dovolj, da se še bolj pripravimo za prihodnjo noč. Ako že vemo za polšine v tem kraju, si jih ogledamo. Ako so uglajene, nastavimo pred nje tulec. To so izdolbene ali zbite lesene votline z luknjo, ki se postavijo ravno pred polšine. Ako ni svet trd in kamenit pred polšino, treba ga je utrditi in povsod okoli pregledati, ako nima več odduškov ali izhodov. Kajti predno poleze polh iz polšine v tulec, se vendar nekoliko premisli o tej nenavadni poti, in prav je, ako ima tulec na nasprotni strani k polšini pridejane votline tudi nekoliko z debelo žico preprežene svetlobe, pri kateri meni priti na prosto. Oddušek pri polšini pa mora liki mišnica na notranjo stran imeti žice, ki zabranjujejo izhod. Da se tulec pravilno nastavi, ako ni svet ugoden, za to treba več ur časa, pa se še prigodi, da je drugo jutro tulec prazen, tik njega ali v njegovem okrožju pa na novo izdolben izhod. Ako se je pa tulec sponesel, mrgoli v njem 20 in še več polhov, po katerih drugo jutro lahko grabiš in jih preobračaš, kakor ti drago, ne da bi te kateri ugriznil. Ali gorje ti, ako bi par zadavljenih ne pustil v tulcu, predno se zadnjega še živega lotiš! Poprime te in makari skozi prst ti potisne ostre zobe.

Ako čas dopušča, se po dnevi tudi dupla in nastavljaajo zboji. V to svrhu se naproži ploščat, precej težek kamen z vado. Ako se polh vade poloti, pade težki kamen nanj in ga ubije.

(Dalje prihodnjič.)

Slovo.

Pa z Bogom! — Grem in ne pridem več!
 Ljubezni mi je dovolj!
 Ljubezen je za otroke le,
 za moške je moštvo zgoj.

A tvoje oči presladke so
 in strupene tako,
 in v njih poguba moja leži
 in moje, moje nebo.

Ah, s sabo bi vzel ti solnci dve,
 da bi mi svetili na pot,
 da bi goreli mi noč in dan,
 da čuvali vseh bi me zmot.

E. Gangl.

Na poti.

Odela detétce je v krilce lahnó —
 in k cerkvi ž njim speje po vasi . . .
 Od stida poveša žareče okó,
 igrajo ji v vetrcu lasi.

Smejé jo mladeníči zrejo pòvsod,
 mežikajo tajno z očmi si . . .
 Poredno smeji osiveli se rod,
 češ: prva in zadnja ti nisi . . .

Po strani dekleta jo vaška tam zró.
 O, čuti poglede te mračne — —
 pri sebi pa misli si ona tako:
 »Saj niste, saj niste drugačne . . . . .«

Od stida poveša žareče oko,
 ko stopa z detétcem po vasi.
 Pri srcu ji je hudó in težkó . . .
 Igrajo ji v vetrcu lasi. —

Dolinski.

Potresna povest.

Spisal Podlimbarski.

(Dalje.)

VIII.

one je bil srčen mladenič. Tudi ob oni nevarni vožnji ni izgubil poguma. Ko se je bil ustavil na travniku, je skočil z voza in obul črevlje. Iz vasi je slišal klike in odpiranje in zapiranje vrat. Videl je posamezne luči migljati med poslopji in v nekaterih hišah. Prepričal se je že od daleč, da se domačinom ni prigodila nesreča, kajti dve osebi, v katerih je spoznal starše, je videl pred hišo, tretja oseba je baš skočila črez prag, nesoč obleko pod pazduho, in samosrajčnik Janček se je tiščal materinega krila.

Ker je videl domače ljudi na varnem, je zavil k Smoletu. V podstrešni sobi je še vedno tema, deklici torej nista več v sobi — tako je sodil Tone. V veži je zadel na Smoletovko, ki je vsa bleda in tresoča se z lučjo v roki stopila s stopnic, ki so vedle iz podstrešja.

»Oh, Tone, ali si ti? Bog te nam je poslal, pomagaj nam!« je viknila žena z glasom človeka, ki obupava.

Tone je skočil na stopnice, da bi hitel na pomoč, pa Smoletovka ga je zgrabila za suknjo, rekoč: »Od te strani ne moreš, vse je podrtó . . . od one strani . . . skozi okno . . . Pod napuščem je lestva.«

Tekel je po lestvo in jo pristavil k zidu. Nad njim se je odprlo okno in Polonica je zavpila: »Pomagajte! Rezika . . .« Groza ji je zadušila besedo. Tone je lezel navzgor s tako silo, da so se mu pod nogo upogibali lestveni klini. Polonica ga je spoznala. »O križani Bog,« je zavpila, »Rezika leži sredi sobe, brez zavesti leži kakor mrtva! Nekaj je padlo nanjo. Tone, imaš li žveplenke?«

Mladeniču je zastal glas v grlu, tako ga je prevzel strah za deklico. Silna želja pomagati mu je zadušila besedo. Zavihtel se je v sobo, prah od ometa mu je udaril v nos in ga dušil. Prižgal je luč. Rezika je ležala na tleh z ranjeno glavo, nezavestna. Razleteli kosi debelega ometa so pokrivali podnice. Dočim je Polonica popravljala njeno nočno obleko, je pokleknil mladenič z lučjo v rokah k njej, da bi pregledal rano. Zagledal je precej dolgo krvavo prasko od čela navzdol proti ušesu.

»Polonica, vode, vode in brisalko!« je viknil in postavil luč na tla. Mrka bojazen ga je davila, bode li mogel rešiti deklico ali ne. S podloženo roko ji je lahko dvignil glavo. In začutil je, da se še bujno življenje pretaka po tem plemenitem telesu, in njega samega je prešinilo novo življenje in postoterila se je želja, spraviti na noge omamljeno deklico.

»Oh, kako naju je bilo strah!« je potožila Polonica, ko je prinesla vode. »Ko se je tako gugalo in pokalo v stenah, sva se stisnili v kot. Rezika je pa skočila po jopo in takrat jo je zadelo. Moj Bog, moj Bog, saj menda ni umrla!«

Poslušal jo je kakor v sanjah. V naglici je zmil s praske kri, namešano s peskom in glino, namočil čelo in obrisal. Polonica je pokleknila k njej in ji stirala z las pesek in smeti. Zazrl se je v svojo nenagledno deklico. Boja starinskega marmorja na dekliškem obrazu se noče umakniti živejši boji; ko da so iz voska, leže ob straneh čudovite roke; tesno zakrivajo s temnimi resicami obrobljene trepalnice oči, kakor bi stražile spanec; znova beži svetla strujka krvi z obraza na labodji vrat; kaplja tudi njemu kane na roko. Zopet umiva rano in moči čelo. In glej — ustnica zatrepeta, trepalnica se zgane, deklica odpre oči; sramežljivo se ji nasmehne mladenič ter se ugleda v to luč življenja.

»Rezika, duša moja, ali še živiš?« se je obveselila Polonica in z obilimi solzami je močila sestričnine lase.

Tone je videl, da v sobi ne smejo ostati. Pogled okrog sebe ga je prepričal, da se lahko zgreznejšo razkopane stene ali pogrezne odrti strop. Med durne podboje se je že udril velik kos zida in zaprl izhod. Le en izhod je ostal odprt — skozi okno.

»Deklici,« je dejal ves razburjen, »ta kraj moramo zapustiti! Vsak čas se vse to lahko podere na kup. Ne mudimo se! Polonica, vrzi vso obleko in posteljno opravo skozi okno! Ti sama lahko greš po lestvi dol, Reziko ponese jaz.«

Zdaj se je Rezika zavedala nevarnosti, v kateri se nahaja. Skozi temo neizvestnosti so ji vstajale rezke podobe resničnosti. Hotela je planiti pokoncu, ali njene moči so bile preslabe. Tone jo je prestregel v svoje naročje. »Ne boj se in ne sramuj se! Sama ne moreš iti,« ji je govoril, naklonivši glavo k njenemu ušesu. »Trenotek rešitve je blizu. Okleni bele roke okoli mojega vratu in položi svojo glavo na mojo glavo, da te ponese iz teh razvalin. On, ki pozna najini čisti srca, nama bo pomagal, ker on me je poslal. On me

je navdal z nadčloveško silo in močjo. Brez tebe poginem, le s teboj je zame rešitev!»

Nesel jo je k oknu; zlezal je na lestvo in s Poloničino pomočjo si je otovoril drago breme. Komaj so bili dobro na trati, sprožil se je nov silovit sunek. Gost oblak prahu se je privalil iz okna, od koder so baš kar prišli. Izza ogla hiše sta pristopila Smoleta, brišoč z rokavi zasolzene oči. Oba sta hvalila Boga, da sta rešeni deklici izpod strehe, in blagodarjala silnega Toneta. Smoletovka je napotila mlade ljudi na vrt.

Spešneje in krepkeje ni korakal Enej, ko je nesel svojega očeta iz goreče Troje, nego je hitel Tone s svojim dragim zakladom od podirajoče se hiše. Deklica se mu je zganila v rokah, kakor bi se hotela oprostiti lahkih spon in postaviti se na lastne noge, pa Tone je ni hotel pustiti bose v vlažno travo in tem krepkeje je stisnil k sebi svoj sladki plen. Zavest, da se nahaja v rokah ljubljenega človeka, ki jo je rešil smrtne nevarnosti, ji je odvzela vsako lastno voljo in ni se mu ustavljala. Brezsilno se je naslonila s komolcem na njegovo ramo, brezsilno je nagnila glavo na njegovo glavo. Razsuli so se ji močni lasje, usuli se po plečih in prsih in ogrnili mladeničevo ramo in tilnik. Živi tovor se mu je zdel kaj lahek in bodro je stopal pod njim. Ves prejšnji strah mu je zamrl, ko je čutil nad seboj milo oko, zroče vanj, in dih svojega dekleta. Obema sta silno utripali srci. Tiho moleč, je šla Polonica za njima ter nesla polno naročje obleke in posteljne oprave. Ali tudi to, kar sta čutila onadva, je bilo podobno vroči, v nebo kipeči molitvi. In prosila je tista brezsllovna molitev, naj še prizanese človeškemu rodu Vsemogočni, ki je ustvaril mladost in ji dal toliko dobrote in lepote.

Tone se je ustavil v kotu vrta in položil Reziko na posteljo, katero je razgrnila Polonica pod jablano. Deklica je molče slonela na pernici in podpirala glavo z desnico. »Obvezal ti bom glavo, Rezika,« je dejal mladenič s tresočim glasom. Pokleknil je k njej in sklonila mu je glavo. Jel jo je prevezavati z ruto, rahlo popravljajoč njene bujne lase in dotikajoč se njenega gladkega lica. Prijela ga je za roko, ki je usmiljeno opravljala samaritansko delo ljubezni, in gledala ga je začudeno in sramežljivo, še vedno brezsilno in kakor v spanju. Ali čut hvaležnosti in ljubezni jo je krepil vidno. Slabo je brlela svetiljka v rokah Polonice, ki je čepela na drugi strani postelje, ter z velikimi vlažnimi očmi zrla na dvojico. Ni si upala izpregovoriti besede, kakor bi ji bil jezik začaran in kakor bi se poleg strahu tudi ona zavedala tega, kar polni dušo onih dveh. Bledi

potok svetlobe se je lil naravnost Reziki v obraz. Zopet se je svetilo njeno oko, zarudele so ustnice, izginila je z lica prejšnja belorumenkasta boja. Divna in nenagledna se je zdela mladeniču in v vek bi tako klečal pred njo.

Ko je dovršil obvezo, je dvignila Rezika glavo; njena levica se je vzravnala po životu. »Oh, kako sem se prestrašila!« je izpregovorila s slabotnim glasom. »Ti ne veš, Tone!«

»Verjamem ti, draga!« je tiho odgovoril. Ta naziv ji je segel v srce in odzvala se mu je: zopet je segla po njegovi roki in hvaležno oko se je vnovič vkovalo v njegov bronasti obraz.

»Ti si mi pomagal, Tone, ti si me otel . . .«

»Ne veš, kako sem to rad storil!«

Odvrnila je oko od njega in nepremično zrla v nebesne višave, kakor bi tam iskala plačila za svojega rešitelja. On ni vedel česa odgovoriti; jedva zaveden je pritegnil njeno roko k sebi. »Hvaležnost sem ti dolžna na vseh potih svojega življenja. Oh, in hvaležna ti bom, kolikor more biti človek!«

»Nisem zaslužil tolike hvale,« je dejal Tone prosto in blaženosti ves omamljen, »ker storil sem le svojo kristjansko dolžnost. Vsakemu sem dolžan pomagati, kako ne bi tebi?«

Iz vasi je bilo slišati zamolklo govorjenje, kakor da se pogovarjajo v razmerni daljavi v gluhem, temnem gozdu ljudje in besede se izgubljuje med gosto šumo in le nekak jek je slišen od nasprotnih lesov in pretrgano huhukanje.

»Tone, kaj je to bilo, da je tako silno hreščalo in se gugalo?« je vprašala Polonica.

»Potres je bil, zemlja se je tako močno stresla.«

»In medve sva mislili, da se podira hiša.«

»Bog ve, ali je bil tudi drugod kakšen potres?« je bolešno vprašala Rezika.

»Ne ve se, kje je bil osredek tega zemeljskega gibanja. Morda je bilo tu najhujše, morebiti pa so drugi kraji še bolj prizadeti,« je odgovoril Tone.

»Moj Bog, moj Bog, kaj delajo sedaj moj oče sami, če je bilo tudi v Ljubljani tako?« Vzravnala se je in solze so ji prišle v oči.

»Precej, ko se zdani, morajo oče napreči in se peljati k stricu. Saj v Ljubljani ni bilo tako,« je tolažila Polonica.

»Jaz se bom peljala ž njimi. To mi je za kazen, da sem silila sama iz Ljubljane, da jih nisem hotela čakati do ponedeljka. Neka

tajna moč me je gnala naprej v Gabrovec in zdaj me žene nazaj k očetu, da jim vse povem . . .«

»Ne boj se, Rezika!« je miril Tone. »Če se v Ljubljani trese, bodo oče kmalu prišli sem na deželo.«

»Bog . . . če se jim ni prigodilo kaj hudega! Pojdi, Tone, k stricu in reci jim, naj precej, precej naprežejo. Pojdi in reci, da jih prosim . . . oh, saj sama lahko grem . . . kaj za to, če sem obvezana. Meni se vse zdi —«

Rezika svojih slutenj ni mogla do kraja izraziti. Prigodil se je nov silen sunek in vsi trije so groze planili kvišku. Tone se je naslono ob jablano in pritegnil k sebi deklici. A ni se treslo samo na zemlji, zdelo se jim je, da se tudi na nebu zibljejo in gugajo maloštevilne zvezde, ki so še gledale iz nastopajočih oblakov. Takrat se je povalil dimnik Cijazovčeve hiše, kakor bi se bil pogreznil v streho. Deklici sta si zakrili lice. Ihteč je prosila Polonica: »Idi, Tone, in poglej k vam, če se ni prigodilo komu kaj žalega! Spotjo poglej tudi k nam in povej materi, da sva tukaj. Bog ti stotero povrni pomoč, ki si jo nama izkazal v tej strašni noči!« Tej prošnji se je pridružila tudi Rezika, ponovivši, da se popelje sama iskat očeta. Tone jo je tolažil, rekoč, da ona ne more na pot, da se bo pa sam peljal po gospoda profesorja Daniča, ko bi se ne mogel nihče Smoletovih. »Precej pošljem sem Smoletovo mater in očeta,« je pristavil in stekel preko vrta.

IX.

Cijazovčeva Lenka je bila šla tisti večer zgodaj spat. Zaspala je kmalu, ker se ni nadejala poseta. Prebudil jo je pesek, ki je priletel iz Anžičeve roke v šipe. Vedela je, da se za tako brzovavko kmalu oglasi nočni vasovalec, zatorej je dvignila glavo.

»Hihih!« se je zasmejala. »Kdo neki zopet rogovili pod oknom? Naj bo, kdor hoče! Takšen rokomavh ni vreden, da bi se menila ž njim. Še volk ne mara zanj.«

In na videz nevoljna pa tudi zaspala, je položila glavo na vzglavje. Precej za peskom je zaslišala pritajene besede. Takšno našepetavanje ji je v poletnih nočeh pri odprtem oknu prijetno donelo na uho, nocoj, žal, ji ni moglo pričiniti naslade, ker je bilo okno zaprto.

»Oh, kakšni so fantini, da še na veliko nedeljo ne dajo miru! Kako da se ne boje gospoda župnika, ki vedno pravijo v pridigah, da tako ni prav in da tako ne! Kaj mislijo, da sem res takšna!«

Vzdihnila je ter se dvignila na postelji. Spanec jo je silno žgal v oči.

»Ko bi bil pa Peregrin, ali Anžič, ali pa Baronček?« Položila je prst na nos in zvesto je vlekla na uho, vprši oči v gluho temo. Po glasu ni mogla razločiti, kdo bi bil. »Eden teh treh je in pognala bi ga rada cigana.« —

Vstala je in šla po prstih k oknu. Srce ji je tolklo kakor cerkvena ura. Toda častilec njenih lepot je stal v taki temi, da ga ni mogla spoznati. Globoko se je zamislila ob veliki izkušnjavi. »Ko bi bil Peregrin, bi ga vprašala, kam pojde jutri k maši, ko bi bil Anžič, bi mu povedala, po čem so prasci v Štajerski, kakor mi je naročal davi trojanski poštar . . . za Barončka mi pa res nič mari ni.«

Po teh besedah je začutila votlo bučanje pod seboj. »Oh, Anžič je z godalom!« je vzkliznila ter si pomela od spanja omotene oči. »Kako to buči in hrka, da se kar hiša trese. Saj res, jutri je moj god in meni je prišel gost. Kar odprem, dasi je velika nedelja.«

Nekaj časa je premišljevala, ali bi res odprla, ali ne. Potem je natančneje pogledala natrato pod češpljo. — »Godala pa le ne vidim; ali ga je pogoltnil, kalik!«

V tem se je tako potreslo, da jo je vrglo od okna. — »Pa je le norček, Anžič, da tako neznansko hrka. Oh, kaj bodo rekli naš oče?« —

Vrtoglavila je nazaj k oknu in ga odprla, hoteč prositi godca, naj utihne. Strmela je v temo in glej — pod oknom ni nikogar več, od kozolca pa se pelje voz brez konja in na njem se zvirja in razmahava pošast.

»Izkušnja, izkušnja!« je zaklicala pogumna deva skozi okno. In križaje se, je jela izkušnjavo zagovarjati, rekoč: »Beži pošast v svojo temno past! Nesnaga si, nesnaga boš, pa duše moje ne doboš!« Dela je palec desnice med kazalec in prstene in pokazala proti kozolcu. S tem je bil izkušnjavec odbit in jenjalo je tresenje, utihnilo bučanje.

Izza ogla hiše je stopil Cijazovec in poklical hčer. Očetov glas jo je dodobra predramil. Brž se je oblekla in hitela iz hiše na trato. Spotoma se je obljubila na božjo pot k Novi Štifti in pridejala je svoji obljubi, da pojde tja na nedeljo, ko ne bo shoda tam in bo na potu brez družčine, torej brez izkušnjave.

Cijazovca sta stala z Jančkom na trati. Lenka se jim je pridružila. Ko jim je kmalu zatem skoraj pred nošom padel dimnik njih hiše na tla, so pričeli glasno moliti. Tako jih je našel Tone, ki je pritekkel domov, ko je bil obvestil Smoleta o Reziki in Polonici.

Goreče je molil ž njimi. Ni si mogel kaj, da ne bi včasih zvesteje pogledal na grešnico Lenko, ki je v molitvi rezko naglašala odstavke: Ne vpelji nas v izkušnjava!

Ko so odmolili, je Cijazovec vprašal hčer, če so na dilah razpokane stene, ali če se je naredila kakšna druga škoda.

»Na dilah ni škode, ampak glejte, pod kozolcem nam je napravil škodo!«

»Kdo?«

»Ne vem, kdo je bil. Morda zmaj, antekrist, ali Bog ve kaj? Okoli oglov je iztikal, in ko je tako zabobnelo, se je speljal od našega kozolca na vozu in brez konja. Le pogledajte, da našega vozička ni več pod kozolcem; na njem se je peljal, to sem natanko videla z okna.«

Tone je debelo gledal na sestro, kakor bi hotel reči: avša, tebi se menda blede. Rekel pa ni ničesar.

»Na mojem vozičku se je peljal?« je vprašal Cijazovec, gledaje proti kozolcu. Ko je pogrešil voziček, se je jel hudovati: »Naj se poln voz pogubljenih duš zvrne na vruga, če ga je res on ukradel. Kako to, da se rogač tako ob nas zadeva!«

»Jože, tista dva tolarja, ki si ju spravil v omarico, pa le na gnoj vrzil!« je svetovala Cijazovka. »Tisto je izkušnjavčev dar.«

»Jaz se ju ne dotaknem, nocoj že ne. Naj bosta, kjer hočeta! Torej tista dva goldinarja mi je pustil, pa za tak pripraven voziček. Saj so me sami žrebliji veljali dva goldinarja in kolarju sem plačal osem goldinarjev in ves les sem sam dal. Kaj pa kovač?... Berdija mi pusti pa dva goldinarja! Ne ve menda hudir, kako dragi so kolarji in kovači v Gabrovcu in po čem je železnina. V peklu je nemara vse ceneje.«

Zdajci je Lenka zapazila, da na zvoniku gabrovške cerkve ni več strehe. Že drugi sunek jo je bil snel in spravil na tla. Vsi so v strahu strmeli proti cerkvi.

»Oh, ali niso to tista čudna znamenja, ki so o njih govorili gospod župnik na sredopostno nedeljo v pridigi, da se bodo pokazala na nebu in na zemlji, predno napoči sodnji dan! Kristjani, kristjani!« je javkala Cijazovka, krileč z rokama. »Viž, kaj je naredila gospodu župniku peklena pošast zato, ker nas v pridigi tako lepo svare pred njo!«

»Takšen pripraven voziček, pa mi ga pošast ukrade!« je mrmral gospodar ter se praskal po tilniku. »Naj si kosti polomi na njem, škode ne bol!«

Tudi on je iz teh čudnih znamenj sklepal na konec sveta, to pa ga ni oviralo, poskrbeti še o posvetnih stvareh. Ukazal je Lenki, naj prinese drv ter zakuri na zelniku, ker to noč ne gre več v hišo. Toneta je prosil, naj gre pogledat, kako se godi stricu.

Različne misli so se križale Tonetu po glavi, ko je korakal po stezi preko njive. Kakšna strašna in čudna noč je to! Ljudje prorokujejo konec vsega življenja in tudi sam se je zelo prestrašil, ali zdaj se mu dozdeva, da mu je šele nocoj prišel razsvet življenja, katerega je že davno slutil v svojih tajnih mislih. Devica rajске milobe je stopila pred njegovo oko, ni se je še nagledal dosti in glej — ljudje že napovedujejo konec sveta! V ušesih mu zvoni Lenkino govoričenje, kako abotni so tukaj ljudje. Ako natanko ne vidijo, kaj tiči za kakšnim pojavom, precej ga smatrajo za nadnaravnega. On jih je nocoj tako silno preplašil. Posmejal se je, ko se je domislil, kako se bodo ljudje prijemali za glavo, ko zvedo resnico. Svojim domačim ljudem bi bil rad povedal, kako je bilo s tisto pošastjo in kje je zdaj voziček, pa ni hotel, ker si je mislil: čim plašneje bodo gledali h kozolcu, tem varnejši je zaklad, ki leži pod njim. Ali tega pa tudi sam ne more razumeti, kaj je s tistimi tolarji, ki so se usuli pri drugem sunku poleg njega na tla. Odkod so se vzeli? Najbrž so bili v kozolcu v strehi, in strehe ni preiskal. Zdaj jih gotovo leži vse belo po tleh. Škoda je take mane, ako izgine. Kdor jih bo zagledal, sede k njim in jame se jih tlačiti v žepe in ne bo vprašal svoje vesti, ali jih je posejal po trati vrag ali kdo drugi in ali bo nocoj sveta konec ali še ne. Tak blagoslov pa ne sme priti v tuje roke. Zato je sklenil, da pojde precej, ko mu bo mogoče, pobirat tolarje, ne zase, ampak da konca ne vzamejo. Drugi dan oglasi pri župniji in županstvu, da se je našel tak in tak denar; če se kdo zglaši zanj in dokaže, da je njega gospodar — dobro, ako ne . . . in zopet se je zmislil Rezike. On jo je rešil, in ona mu bo na veke hvaležna. Postal je in se ozrl na Smoletov vrt pod ono jablano, in glej, tam gori ogenj in okoli njega razloči ljudi. Kako usodna in strašna noč! Tudi oče so nocoj mehko govorili ž njim, ko so ga poslali k stricu; to je bil očetovskega srca glas, ki dobro de človeku, ako ga že davno ni slišal. Omečili so se, pozabili bodo njegovo neposlušnost, potres jim je pretresel srce in še mu bodo pomagali.

Korakal je dalje, gledaje v tla, z rokama skrižanima na hrbtu. Zdajci se mu je potreslo pod nogama tako, da se je opotekel in se mu je pričnilo, ko da se delajo jame pred njim. Ali ta sunek je bil

kratek, proti prejšnjim rahel, pojemajoč, in Tone je zahvalil Boga, da se ta potres, po vseh pričinah soditi, konča tako kakor zagrebški. Mnogo škode, mnogo strahu, tuintam je koga tudi strezoval, njemu pa je odprl novo obzorje. Ali to se mora reči, da je osnovan nocojšnji strah. On je trdnega ogrodja in ne strahopetnež, pa skraja, ko se je peljal na vozu, mu je mrgolelo po vseh kosteh in čutil je na licu, kakor bi mu bil kdo natrosil tja vresja in pezdirja. Kaj šele drugim ljudem, ki prirodnih sil ne poznajo! In ko bi jih poznali, kaj bi jim to pomagalo, če jih ne morejo krotiti. Kdo pa jih more spoznati na prvi hip ob takem groznem pojavu, ki zaduši vsako trezno misel, ko le strah in prazna vera in vraža dvigajo peroti!

Skočil je preko plota in kmalu je stal pred stričevo kočo.

(Dalje prihodnjič.)

Črez drugo, črez tretje pogorje.

Črez drugo, črez tretje pogorje
do mene zvonovi zvone,
črez drugo, črez tretje pogorje
želi si moje srce.

Tam mesto je s cerkvico belo, —
v njej deklica mlada kleči;
tik nje ves rádosten ženin
nevestinih išče oči.

Kako njen obraz je obzarjen,
kako ji oči plamene,
kako na to sladko veselje
veselo zvonovi zvoné! . . .

Ah, sreča — kako se usiplje
na njo iz nebeških višin! —
Kako ji je v srcu usahnil
na mene mladostni spomin! . . .

Črez drugo, črez tretje pogorje
zvonovi otožno pojó,
kot z grobov bi speli glasovi
po zadnje, po zadnje slovo! . . .

Roman Romanov.

Makedonija.

Spisal Niko Zupanič.

likvidacija turškega gospodstva je pred durmi.

Vsak dan željno povprašujejo omikanci, kako se razvija ta svetovno važna zadeva. Ali gre tu samo za kos ozemlja, ki se lahko odda, ali gre samo za čisto materialno, skoro bi rekel, kupčijsko stvar? Kaj je jedro macedonskega problema in v koliko opravičuje nade, ki jih goji ves izobraženi svet že desetletja?

V kratkem izreče omikani svet svojo sodbo, da v izlamu ni kulturne ideje, ni moči, da bi se kulturno razvil, ampak da je bolehav, perverzen in krvoloč, kar se lahko razvidi iz primerjajočega veroznanstva in verske zgodovine.

Žalibog ovira še nekaj drugega zmago kulture, in to je stališče velemoči, politike razbrzdanega koristolovstva, vsled katere se kupčuje z narodi in deželami. Pri tej kupčiji pa se činitelji ozirajo edino na interese posameznih držav. In kdor se informira iz židovskih časnikov, se morda strinja s »kupčijo, ki jo nameravajo skleniti na Balkanu«, in to tem bolj, ker ga od koristolovne politike mastno plačani članki slepe in mu ne dajo mirno razmišljati. Kako brezvestno je to židovsko časnikarstvo, ki si s ponosom trka na prsi, češ, mi razširjamo kulturo, je spoznati najbolj iz tega, da imenujejo — mislim namreč one edine razširjevalce kulture — krščansko, za človeka vreden obstoj se borečo rajo razbojnice in jo pitajo z roparskimi tolpmi.

Turek se ne more vzdržati dalje, in naj nas interesirane moči še tako motijo s svojimi reformami in avtonomistnimi težnjami.

V Turčiji je a priori nemožna vsaka reforma in avtonomija. Ves izobraženi svet je o tem trdno prepričan, le brezmejna bojazljivost diplomatov in ž njimi zvezano časnikarstvo noče o tem nič vedeti. Ali je morebiti to le strah pred kupčijskim riskiranjem? Vsekakor nevredno moža, naroda, države!

Ako privoli sultan v reforme, podžge s tem največje sovražnike kulture; oboroženi mohamedanec komaj čaka prilike, da bi pokazal svoj verski fanatizem in svojo krviželjnost, komaj čaka trenutka, da bi planil na kristjane in začel mesarsko klanje. Ako pa ne privoli padašah v reforme, vzbudi jezo vseh kristjanov in ves kulturni svet

jim pojde navdušeno na pomoč. Vsaka reforma je torej izključena; eventualna avtonomija bi se izpremenila v kratkem v »a namotijo in vivo«.

Približno sliko turških razmer nam podaje nemški učenjak G. Weigand, ki je imel priporočilna pisma in so ga spremljali turški vojaki na potovanju po Macedoniji. On piše: »Boj z duševnim in s pravim orožjem, boj za politično, kulturno in versko nadvlado, boj za življenje in premoženje se bije v onih krajih ljuteje in brezobzirneje nego kjerkoli v Evropi, in le slaba občila, malo razvito časopisje in strogo nadzorstvo turških oblasti ovirajo, da se razgrne le zdajpazdaj zastor, za katerim zagleda Evropa za hipec grozno bojišče. Zdaj, ko živim zopet v kulturni deželi, se z grozo spominjam one nesrečne dežele (namreč Macedonije); manjka mi besed, da bi dostojno orisal sramotne odnošaje, ki strašijo v zasmeh Evropi še dandanašnji v Albaniji in notranji Macedoniji, v deželah, kjer triumfirata samovolja in fanatizem nad najnaravnejšim pravom, kjer sužnost in surovost zatirata vsakršno prosto gibanje, kjer dan za dnevom nedolžne zapirajo in preganjajo, kjer ni nihče varen svojega življenja, odnošaje, za katere niso odgovorni samo Turki kot taki, ampak celi pokvarjeni vladni sistem in nestrpni fanatizem mohamedanov, Turkov in še hujših Albancev.«

Strašna slika, in to tem strašnejša, ker je je kriva obotavljajoča se evropska diplomacija!

Turčija se razdeli, a vprašam: kako?

Vsak omikanec je dolžan pospešiti končno rešitev balkanskega vprašanja. Macedonija je zadeva vsega omikanega sveta, tu gre za čast evropske kulture.

Svobodna mora biti Macedonija, svobodna lepa dežela, ki je rodila Aleksandra Velikega! Iz hvaležnosti, da nam je dala moža, ki je storil toliko za kulturo, bi morali poseči vmes! In mi Slovenci, šibka veja, ki jo zajeda že od vseh strani bujno nemško hrastovje, ali ne razumemo mi znamenja časa? Ali ne vemo, da gre pri balkanskem vprašanju za obstoj vseh Jugoslovanov? Če ne pride Macedonija v jugoslovanske roke, smo izgubljeni i mi Slovenci!

In da ne pride, je nevarnost velika! Kdo ne vidi, kako iščeta Viljem II. in njegov kanclar Bülov ceste preko jugoslovanskih dežel v Malo Azijo? Je li to zgolj le slučajno, da se namerava prepustiti reformiranje Turčije nemškimi generalom in oficirjem? Če bodo reformirali ti, postane južna Macedonija grška in ves vilajet Kosovo

albanski! Edina rešitev je, da macedonski komite ne odjenja, da Bolgari ne vržejo puške v koruzo pa da se sporazumejo s Srbi. Bolgari naj odstopijo Srbom Macedonijo s Solunom do omejene črte, sami pa naj se pobrigajo za turško Tracijo in Carigrad — saj je ta dežela do Zlatega roga po jeziku bolgarska.

Književne novosti

A. Aškerc: Balade in romance. Drugi, pregledani natisk. V Ljubljani. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1903. Str. 156. — Cena broš. eksemplarju 2 K, elegantno vezanemu 4 K. — To knjigo navajamo iznova, ker se zadnjič ni bila naznanila z ono točnostjo, ki je dandanes pri enakih naznanilih običajna.

»O zori« se zove zbirka Cankarjevih novel, ki izide v kratkem v založništvu tvrdke Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani.

Mali vitez (Pan Volodijevski). Tvrdba Kleinmayr & Bamberg je razposlala 5. in 6. sešitek slovenskega prevoda tega znamenitega Sienkiewiczvega romana.

Iz Zakutka. Pjesme Milana Pavelića. Cijena 50 fil., poštom 56. 1902. Dionička tiskara u Zagrebu. 8°. 69 str.

Pesnik je, kakor se vidi iz različnih mest v njegovih pesmih, mlad svečenik, ki je po raznih peripetijah se uklonil v mirno zavetišče duhovniškega stanu. Obzorje njegovo torej ne more biti široko. Nekaj lirskih pesmi kaže otožno čustvo, n. pr. »U svijet«, »Kraj Jadrana morja«. — Da opeva pesnik domovino, toži o nesrečni prošlosti njeni ter prorokuje boljšo bodočnost, da slavi Boga, rod, se spominja svojcev, posebno matere, se samo o sebi umeje. Priznati moramo, da veje iz vseh pesmi iskreno, toplo čustvo. (»Pjesmo moja«, »Pjesnikovo blago«; Dom: »U dolini«, »Stara pjesma« — »Krvavi čvor« se nanaša na narodna junaka Zrinjskega in Frankopana. Isto tako »U staroj kuli«. Rad se spominja otročjih let (U zavjetarju, Priča, Pod gorom). Precejšnji del knjige zavzemajo pesmi, v katerih se obrača do prijateljev, stanovskih bratov, v katerih poziva svoje drugove, naj čvrsto korakajo na potu ljubezni do vere, domovine in ljudstva, katero jim je voditi (Hristovoj zaručnici, K cilju, Luciju, Braći travanjskih konferencija. Ti me zoveš, Naprijed, Molitva, Na rastanku). V tem omejenem okviru se krečejo čustva in misli, izražene v lepi, gladki obliki.

R. Perušek.

Jugoslovanska akademija v Zagrebu razpošilja ravnokar dvoje knjig: »Rad jugoslavenke akademije znanosti in umetnosti«, knjiga 150., razredi filozofijsko-historijski i filozofijsko-juridički, in »Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena«, knjiga VII. Zadnja knjiga prinaša tudi dva spisa znanega slovenskega pisatelja in našega sotrudnika gosp. dr. Fr. Ilešiča. Natančnejšo oceno obeh knjig priobčimo pozneje.

Muka Ernst dr. — Wjela Jan Radyserb, Příkladowa a přislowne hrónčka a wuslowa Hornjołužiskich Serbow. Zběrał a zhromadził Jan Radyserb Wjela. Dorjadował a wudał dr. Ernst Muka. Budyšin. Z nakladom dra. E. Muki 1902. XIV + 314. Cena 5 M. — Prvi duševni odličnik med lužickimi Slovani je dandanes dr. Ernst Muka, izdajatelj navedene knjige. Ta vsestranski plodoviti mož, profesor v saskem Freibergu, je leta 1891. izdal veliko znanstveno delo »Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der Niedersorbischen Sprache« in pred par leti osobito natančno, na avtopsiji utemeljeno statistično delo o broju lužiškega naroda. Kdor je kakor Muka v svrhu tega svojega statističnega dela prepotoval svojo domovino od sela do sela, jo prehodil od hiše do hiše, si je s tem pridobil zanimanje in sposobnost za izdajo »Poslovic, poslovičnih izrekov in pregovorov gornjelužičkih Srbov«.

Ta »štož možno dospolneje zberka« je po Smolerjevih »Pěsnickah hornych a dolnych lužiskich Serbow« (Grimma 1841 in 1843) najvažnejši plod na polju lužiško-srbskega narodopisa in je sad dolgoletnega truda. Že v štiridesetih letih preteklega veka je Smoler nagovarjal mladega pesnika-učitelja Jana Wjelo (s psevdonimom Radyserb), da bi se lotil nabiranja narodnih poslovic. Wjela se je poprijel tega posla in je leta 1894. kot plod 50letnega dela izročil dr. Muki bogat zaklad narodnega modroslovja, da ga izda, češ: »Pripisovati, primerjati in urejevati, to bi bilo delo, ki bi se ga jaz, star mož — Wjela je 81. let star, Nestor srbskih književnikov — bal.« Zasluge za to delo imajo po takem: 1) blagopokojni Smoler, ki je dal pobudo, 2) Wjela, ki je pol veka nabiral gradivo, 3) dr. Muka, ki je gradivo uredil in ga izdal v svoji nakladi.

Sprva je dr. Muka gradivo hotel razdeliti po vsebini v več manjših oddelkov, a je uvažil, da bi na ta način mnogo pregovorov moralo stati v več rubrikah, da bi se nadalje pri mnogih ne dalo reči, v kateri oddelek da vobče spadajo in da bi se končno radi lažjega iskanja vendarle moral podati abecedni pregled — za vse to pa izdajatelj ni imel prostora; zato je vse gradivo razvrstil abecedno in ga spravil v tri oddelke: A) nerimane poslovice, B) rimate, C) izreki — primere. Med tiskom se je nabralo še nekoliko gradiva; to so »Dodawki«.

Besedo »přislawa« je vzeti tu v najširšem pomenu besede, po katerem je »přislowo« tudi vsaka primera, kakor »Slowo kaž worjech« (beseda kakor orch), ali izrek: »Zdi se mu, da mu kralj pase svinje«.

Vobče se lahko reče, da je med temi »narodnimi« pregovori mnogo ponarodnelih, a v posameznih primerih je težko določiti mejo med narodnim in ponarodnelim slovstvom.

Srbi so »ratarski lud«, zato se v njih pregovorih zrcali osobito selsko in poljedelsko življenje, a »ze wšitkich dichashe póccíwi duch!« Zelo pogosto naletimo v njih svetopisemske osebe in kraje; na pr.: »Biblija je Boža studžeń (studenec). — Biblija wšitke postilije a přědafke wučí (pridigarje). — Biblija njech wostwanje, hdyž so wšě knihi na swěće spala (ako se vse knjige na svetu spalijo). — Biblija žórli njebjeski napoj (izliva). Biblija je boža lékařnja. — Bibliju drje (= pač) w hlowje ma, we wutrobje rapaka (= vrana)«. To si je tolmačiti pač s protestantskega stališča.

Knjiga se je tiskala od l. 1895. do 1902. Sprva je bila »Mačica Serbska« obljubila, da prevzame naklado knjige, a radi nedostatka gmotnih pomočkov

ni vedela, kdaj in kako bode mogla to obljubo izpolniti; zato je Muka založil knjigo sam; »to pak sem rad učinil, ker se nadejam, da najde ta s trudom in ljubeznijo zbrani in izdani »srbski pregovornik« kot živo vrelo ljudske modrosti ne le pri mojih ljubih zemljakih, temveč tudi zunaj pri slovanskih narodopiscih in znanstvenikih ljubezen in pripoznanje.«

Istina, vse pripoznanje in občudovanje zasluži požrtvovalnost moža, ki ob ogromnih težavah rešuje vsaj znanosti kos slovanstva in se pri tem ne boji ne truda ne stroškov.

Dr. Fran Ilešič.

Dva ruska koncerta v Ljubljani. Dva dni zapored, dne 6. in 7. marca t. l., je vabila ljubljansko občinstvo ruska glasba v koncertno dvorano: došla je v goste pevska družba Nadine Slavjanske, drugi dan pa ruska komorna pevka Marija Ivanovna pl. Gorlenko-Dolina, ta pod pokroviteljstvom »Glasbene Matic«, prva pod pokroviteljstvom velikega renomeja, ki si ga je priborilo ime Slavjanskega širom sveta. Dobri ta renome je bil pač v korist gmotnemu uspehu, ne pa tudi umetniškemu, kajti zapustila je Slavjanske družba po sedanjem nastopu trezno prepričanje, da je le še odsev onega, s čimer si je stari Slavjanski, oče Nadine, priboril svetovni ugled, in da je le še malo tudi onega, kar je Nadina še pred nekaj leti podajala. Blagoslovljena je bila vznesena vnema, s katero se je zavzel stari Slavjanski za rusko narodno glasbo, podajajoč njeno poezijo v imponujoči mogočnosti gorečega apostola; sedanjemu zboru, skrčenemu na število 24 mož in dečkov — pevk v njem razen Nadine Slavjanske ni več — je ruska pesem le še tržni predmet, ki mu je dolga raba pobrala vso svežost in mu zatemnila sijaj intimne izvirnosti. Še podaje zbor svoj ruski narodni spored virtuosno, toda neprisiljenosti ni v njem in ne prisrčnosti, manjka mu toplote, ki jo odseva oduševljenost, manjka mu duše kakor njegovim balalajka-instrumentom, s katerimi je zbor nastopil tudi kot orkester.

Zaželjeni užitek je pa došel poslušalcem v izredni meri pri koncertu Gorlenko-Dolinove. Veličastni glas proslavljene ruske pevke se druži z umetniškim pojmovanjem in vročim čutom. Mogočni, za vsako stopnjevanje pa tudi za nežne nianse enako usposobljeni in dovzetni glas oživlja prisrčnost, ki seva iz pevkine duše. Ob polni zavesti svoje zmogovitosti podaje Gorlenko-Dolinova svoje pesmi z neoporekljivo lepoto okusno in ljubeznivo, z zanosom umetnice, ki spoštuje ne le skladatelja, ampak tudi občinstvo svoje. Bogati njen spored je obsegal skladbe Glinke, Čajkovskega, Smetane, Korzakova, Kjuja, Kalinikova, Dargomyžskega in Grečaninova, lepo vrsto zanimivih opernih arij in pesmi izbrane vrednosti in mnogovrstnega značaja, ki so dale' koncertantnji priliko, izkazati se v vseh registrih svojega oduševljenega temperamenta, ki mu je temeljni znak veselje do dobrodušne šegavosti.

Koncerta se je udeležil tudi moški zbor »Glasbene Matice« pod vodstvom koncertnega vodje g. Mateja Hubada. Podal je le eno točko, Brucknerjevo skladbo »Sen in resnica«, to pa z dovršenostjo, ki opravičuje sodbo, da je uvrstil zbor s to točko v lavorjev venec svojih uspehov najlepši, najsijajnejši sad vzorne svoje marljivosti.

Dr. Vladimir Foerster.

Novi akordi, letnik II., številki 4. in 5. Januarska številka »Novih akordov« prinaša sliko prof. Frana Gerbiča, marljivega muzika in skladatelja, čigar ime sega v prve početke slovenske glasbene literature. Gerbič je tudi »Novim akordom« uglajal pot med Slovenci, katerim je neposredno pred njimi dve leti izdajal prvi slovenski glasbeni list »Glasbeno Zoro«. Kot skladatelj je uvrščen Gerbič v januarski številki z obsežnim ženskim trospevom »Rožmarin«, s prijazno, po dobro doneči melodijoznosti stremečo skladbo. Peti sešitek pa prinaša sliko pri Slovencih in Čehih uspešno akreditiranega skladatelja modernih nazorov, Josipa Procházkke, ki mu je priznanje doneslo že več daril od češke akademije in glasbeno-literarnih družb. O produktivnosti Procházkovi svedočijo tudi »Novi akordi«, ki imajo v njem izbornega, vsakemu dobro došlega sodelavca. Tudi zadnja dva sešitka objavljata tri nove skladbe: sveže in gladko pisano klavirsko skladbo »Impromptu« ter »Poslednja noč« in »Bolne rože«, dva v poetičkem razpoloženju ustvarjena speva za en glas ob spremljajočem klavirju. Pevcem solistom podajeta novi skladbi še R. Savin s temperamentno svojo »Predsmrtnico« in dr. G. Krek s svojim mogočno zasnovanim, učinkljivim spevom »V brezupnosti«. Zborno literaturo pomnožujeta za lep, blagoglasen mešan zbor isti skladatelj s svojo sladko nadihnjeno kitično pesmijo »Povejte, ve planine«, dr. Anton Schwab pa z mehko občutenim moškim zborom »Slanica«. Drobna dva zbora podaje Hinko Družovič v harmonizacijah narodnih »Je pa davi slanica pala« za moški in »Žalost« za mešan zbor. S svojim mešanim zborom »V gozdu«, ki je uporabljen v njem ugodno ponavljajoči se lovski motiv, je Emil Adamič vsekakor simpatičnejši nego s klavirsko skladbo »Spominski list«, ki bi jo imenovali raje suhoparno »etudo«. Dobro pa dojde pianistom Viktorja Parme krepka in z vervo ob hipni srečni invenciji koncipirana koračnica »Ne vdajmo se!«, ki je par njegovim popularnim »Mladim vojakom«. Končno sta med bogato vsebino obeh zvezkov še dve orgelski skladbi, dr. Gajmira Kreka »Slavnostna predigra«, svojemu značaju primerno glasno šumeča fantazija, in Emila Komela »Fugirana predigra«.

Dr. Vladimir Foerster.

Slovensko gledišče

Slovensko gledišče. A. Drama. Glediška sezona se nagiblje, a na odru ni zaznati še nikake utrujenosti in z veseljem opazamo vedno nove pojave ne navadne energije, ki se razodeva letos v glediškem vodstvu. Vedno zopet kaka noviteta! Kot novost nam je omeniti dne 28. februarja in 3. pa 22. marca uprizorjeno Shakespearjevo romantično bajko v petih dejanjih »Sen kresne

noči«, h kateri je godbo zložil Mendelssohn. »Sen kresne noči« — poetičen naslov za poetično vsebino! To delo Shakespearjevo spada še v njegovo mladostno dobo, a se mora navzlic temu prištevati k najpopolnejšim proizvodom njegove muze. S to dramo je Shakespeare prvič dokazal, da je tudi v veseloigri nepresežen mojster. Kakor včasih celo v tragedijah, združuje Shakespeare posebno rad v veseloigrah različna dejanja v eno celoto. To je storil tudi v drami, o kateri je govor. S tem doseže, da je na odru zmeraj vse živahno, da se vedno mnogo godi, da se gledalec ne hipce ne dolgočasi. A poleg različnih dejanj je podal pesnik v tej igri še nekaj drugega — v tej igri se družita realizem in romantičnost, pa kako lepo, složno! Dandanes gotovi kritiki vsako delo z bogatim dejanjem a priori odklanjajo, in bodisi tudi poleg tega morda duhovito. Sumi se takoj, da je hlepel pisatelj, ki je spisal tako delo, po senzaciji in prav nič se ne vpoštevata, da je tudi domišljija dar, ki ga ne gre zametavati. Taki kritiki naj bi se spomnili večkrat Shakespearja, ki je zadel instinktivno, kaj spada v umotvor, kakor nihče drug ne pred njim ne za njim.

»Sen kresne noči« bi vplival seveda še bolj, če bi mogel gledalec slediti vsem bliskom pesniškega duha, če bi se mogel poglobiti zadostno v duševno stran umotvora in zavedati se krasote, ki se razodeva zlasti v govoru nastopajočih oseb. Pa tudi še z nekoliko večjo lahkoto in gracijoznostjo bi se morala vprizoriti ta bajka, nego se je pri nas, da bi mogla pronikniti človeku v dušo vsa ona mehka nežnost in prelestna lepota, ki je razlita kakor pomladnji vonj po tem delu. — Vsekakor je želeli, da ostane ta igra stalno na repertoarju našega gledišča.

Dne 8. marca popoldne se je predstavljala prvič v sezoni otroška igra »Snegulčica in škrtaj«, istega dne zvečer pa je gostovala gospa Irma Polakova iz Zagreba v znani glumi »Brez denarja«.

Dne 14. marca je bila po daljšem premoru zopet na vrsti Pailleronova veseloigra »Miška« (La souris), vseskozi zabavna igrice z gladkimi dialogi in dobro karakterizacijo, a bolj plitvo psihologijo. To zadnje se je občutilo tem bolj, ker gospodična Kreisova in gospod Danilo, v katerih rokah sta bili glavni vloge, nista priskočila pisatelju dovolj krepko na pomoč.

Dne 19. marca popoldne se je ponavljal »Deseti brat« — a dne 22. marca zvečer se je vprizorila prvič v sezoni Schillerjeva vedno efektna »Devica Orleanska«, in sicer na čast odlični naši umetnici, gospodični Rückovi.

B. Opera. Dne 26. februarja so se pele četrtič in zadnjič v sezoni »Hoffmannove pripovedi«.

Dne 10. marca se je pel prvič na našem odru »Azrael«, velika opera v 4 dejanjih, besede spisal Ferdinando Fontana, uglasbil Alberto Franchetti, poslovenil A. Funtek. Pela se je opera na korist zaslužnemu opernemu režiserju in izbornemu basistu našemu, gospodu Edvardu Aschenbrennerju.

Podrobno oceno o tej operi, ki se je ponovila dne 12. marca, prinašam o iz peresa kritika-veščaka spodaj.

Dne 17. marca se je poslovil od nas velepriljubljeni tenorist naše opere, g. Fr. Vlček. Peli so se odlomki iz štirih različnih oper. Gosp. Vlček je tenorist, kakršne naklanja manjšim odrom od časa do časa pač le slučaj.

Gotovo je bilo marsikomu težko pri tem slovesu, in kdor je vnet za napredek našega gledišča, se ni mogel iznebiti neke skrbi za bodočnost.

Dne 24. marca pa je imel svoj častni večer marljivi kapelnik naše opere, gosp. Hilarij Benišek. Pela se je z velikim uspehom prvič na našem odru nova Parmova opereta »Amazonke«.

Obširna ocena tega najnovejšega dela našega Parme nam je na razpolago, a smo jo morali radi nedostajanja prostora odložiti za prihodnjic.

Dr. Fr. Zbašnik.

Azrael na slovenskem odru. Vsebina te zanimive romantiške opere, katere dejanje se vrši v XIII. veku, je ob kratkem sledeča: I. dejanje. Démoni privlečejo v pekel in boju z Luciferjem ujetega angela Azraela, ki ga je Bog zavrzel, ker je Luciferju verjel, da je bil tudi Bog premagan. Azrael toži po sreči in blaženstvu, katero je v nebesih užival z angelom Nefto, in prosi Luciferja, naj mu dovoli za leto dni iti zopet na zemljo, za to da ugrabi za plačilo eno dušo nebesom ter mu jo privede. Satan privoli in zagrozi Azraelu, da neha biti demon in mu bode pretpeti vse muke navadnih prokletih zemljanov, ako ne izpolni obljube črez leto dni. Azrael se vrne na zemljo. V nebesih prosi angel Nefta, obdana od trume nebeščanov, Marijo, naj sme za Azraelom na zemljo, da ga s svojo ljubeznijo reši preteče pogube in privede zopet v raj. Po priprošnji Marije usliši Bog prošnjo Nefta, ki se vrne kot nuna Klotilda na zemljo. — II. dejanje. Za hčer kralja brabantkega, za Lidoro se išče snubec. Lidora je magikinja in čarovnica, bliska njenih oči se je dosedaj še vsak ustrašil in zdaj že sedem let ni nobenega snubca. Kralj je že star in sili Lidoro, naj si izbere moža. V gozd skliče vso okolico, da si Lidora iz množice zbranih moških lahko izbere pogumnega snubca. Pride tudi Azrael v obleki plemiča in premaga Lidore dozdej neznočni pogled. Izvoljen je zaradi tega za Lidorinega moža. Dado mu prstan, ki ga pa on odkloni, ker ve, da ga Lidora ne ljubi, ampak sovraži. Azrael se zaljubi v ciganko Loretto. Žalilca kraljeve hčere nameravajo zgrabiti, Lidora pa si ga hoče s silo prisvojiti. Tedaj pride nuna Klotilda in izkuša duhove pomiriti, a Azraelov glas se ji zdi tako znan. »K tlom meče!« zakliče demon Azrael, ko ga naskočijo, in med gromom in treskom popadajo vojaki in kraljevo spremstvo na tla, Azrael pa odide nato z Loretto in cigani. — III. dejanje. Na bregu reke Schelde prepeva ciganka o ljubezni dozdej še neznanega junaka — demona, katerega ljubi. Približa se ji Lidora, ki je s čarovno umetnostjo dognala, da je Azrael demon. Užaljena, ker ne ljubi nje, ga hoče ugonobiti. Da torej Loretta čarovno tekočino in ji veli položiti Azraelu roki na srce, ga poljubiti na oči, ko zaspil, češ, da ji izda tako v spanju svojo skrivnost. Nato naj ga oblije s tekočino, da mu izgine peklenški čar. Azrael pride — Loretta stori po nasvetu Lidore — Azrael izda govorec v sanjah svojo skrivnost — Loretta ga polije in iz Azraelovega telesa izgine med gromom in treskom peklenški čar — brez moči in zavesti obleži. — Klotilda z nunami spravi ranjenega Azraela v samostansko bolnico. — IV. dejanje. Azrael pride iz bolnice. Leto se bliža koncu — ali naj se vrne brez obljubljenega duša v pekel? Klotilda ga zadržuje — ker ga ljubi — in se izda, tudi Azrael jo ljubi in bi jo odvedel rad s seboj v pekel. Klotilda mu obljubi, da gre z njim, kamor hoče, ali prej naj ž njo moli pred oltarjem Matere božje. Angeli molijo za oba — in slednjič pripravi Klotilda Azraela do molitve. Ž njim klečeč moli: »Ave, Maria . . .«

Za njo jeclja Azrael molitev in kliče: »Jezus! Jezus!« Rešen je. — Zastor pade, a ko se zopet dvigne, sta Azrael in Nefta med angeli v nebesih. —

Franchetti, dasi Italijan, ima v glasbi malo italijanskega duha, kvečjemu še dosti melodijoznosti, drugače se popolnoma razlikuje od Verdijeve in Mascagnijeve muze; on je kot operni skladatelj moderen in si je izbral Wagnerja za vzor.

Njegov »Azrael« je moderno operno delo srednje vrednosti. Predstavljal se je že večkrat v Italiji, v Pragi — tudi v Ameriki — na večini večjih, svetovno znanih odrov pa še ne. Besedilo »Azraela« daje skladatelju vse ugodnosti za glasbene efekte in kontraste v obilici. Arije so vobče še dosti lepe in melodijozne. Najboljša je nastopna arija ciganke Lorette v III. dejanju, opevajoče ljubezen do Azraela. Prav lepa je vloga Klotilde v IV. dejanju z Azraelom in zanimiv peterospjev v II. dejanju. Zbori, osobito v nebesih, so pač glasbeno lepi in efektni, a misterioznega, vzvišenega, rajskega imajo malo na sebi, ker so harmonično le predebelo pobarvani z moškimi glasovi in ni pogojen religiozni duh pesmi. Orkestralno deluje Franchetti z vsemi modernimi sredstvi in je v tem oziru še najboljši. Lepa in karakteristična je glasba, ko se Nefta v I. dejanju prikaže Marija in v IV. dejanju. Vodilnih motivov v Wagnerjevem zmislu Franchetti nima, pač pa ponavlja prilično posamezna temata. V harmoničnem oziru se precej drži mej glasbene estetike, kontrapunktno je dosti zanimiv, sploh dober instrumentator, ki razume mojstrsko spajati barve raznih godal v nove interesantne efekte. Vendar je orkestralno spremljevanje vobče preobilno, megleno in ne posebno zanimivo. Kar se tiče lepih, do srca segajočih arij, znamenitih novih motivov in markantnih, dejanju prikladnih, izrazovitih zborov, Franchetti ni baš bogat!

O priliki vprizoritve opere »Germania« je pisal P. Marsup v glasbenem časniku »Musik« (maj 1902) iz Milana: »Kakor si Franchetti ni pridobil priznanja neodvisne kritike ne z »Azraelom« in »Columbo«, tako si ga tudi z »Germanijo« ne bode. Odvisna kritika se mu klanja in dobrika. On je večkrat milijonar in bi kot »mecen« bil več koristnega storil, da niso v njem zbudili častihlepnosti po lavorikah komponista«.

Tudi »Rivista musicale italiana«, anno IX, fascicolo II, piše kaj hladno o njem, med drugim pravi: »— — — mnogo je govoril mrzli inteligenci, a nič za srce — — —«

Izvajala se je pri nas opera dokaj dobro. Pohvaliti nam je soliste. Gospodična Prochazka se je odlikovala kot Nefta in je krasno uspela kot Klotilda v IV. dejanju. Gospa Hanus-Svobodova je bila krasna Loretta v igri in petju. Gosp. Glivarec — Lidora, gospod Vlček — Azrael, gosp. Aschenbrenner — Lucifer in brabantki kralj so častno rešili svoje vloge. Zbor v II. dejanju je še zado-stoval, v I. dejanju v nebesih jo je pa popolnoma zavozil. Prejšnje čase je bil zbor dika in opora slov. gledališča, zadnje čase je pa večkrat res ovira uspehu opere. Pel je brez vsakega čuvstva.

Orkester je bil vobče preglasen, še dosti siguren, a v izvajanju zelo površen. Kdor je hotel uživati orkestralno glasbo, se je ni mogel dosti naučiti. Godci seveda niso krivi, ker vojaška godba z morda dvema vajama ne more delati čudežev.

L. Pahor.

Upodablajoča umetnost

»Slovenija se klanja Ljubljani«, alegorijska slika gospodične Ivane Kobilce.

Vladika J. Juri Strossmayr, znani slovanski rodoljub in mecen, je že večkrat dokazal, da se zanima ne samo za napredek svojega lastnega naroda, ampak da gori njegovo srce za vse Slovane sploh, zlasti tudi za nas Slovence.

Pred kratkim se nas je zopet spomnil in nam pokazal svojo naklonjenost s tem, da je podaril večjo vsoto za izvršitev slike, ki naj bi krasila ljubljansko »mestno dvorano«.

Izvršitev se je poverila znani slovenski slikarici gospodični Ivani Kobilci. Bilo je to jako umestno, kajti gospodična Ivana Kobilca je skoro edina med slovenskimi umetniki-slikarji, ki je vrhunec svoje umetnosti že dosegla. Vsi drugi slikarji, rojeni na slovenskih tleh, se svojemu cilju šele bližajo, še iščejo in tavajo v bodočnost. Gospodična Ivana Kobilca je dovršena umetnica, ki je ljubljanskemu občinstvu že večkrat nudila priliko, občudovati proizvode svoje umetnosti; toda — razen onih dveh na prvi slovenski razstavi izloženih večjih podob (»Pleskarice« in v »V zelenju«) je pokazala doslej le manjše kompozicije in portrete. Zdaj pa je imela priliko dokazati, da je zmožna izvršiti vsako, kakršnokoli ji dano nalogo. In res — ta podoba priča, da imajo tudi Slovenci umetnike, ki so sposobni, proizvajati največje kompozicije, ki se lahko merijo s sličnimi proizvodi tuje umetnosti. Zato je ljubljansko mesto to sliko z veseljem sprejelo in kritika ljubljanskih listov je navdušeno izrekla svoje priznanje.

Moje misli pa se ne strinjajo popolnoma s to kritiko, in rad bi tudi jaz podal občinstvu vtiske, katere sem dobil pri motrenju te slike.

Kakor ima vsaka stvar na svetu svoje namene, istotako jih ima tudi umetnost sploh in posamezni proizvodi umetnosti. Kakim namenom pa naj služi slika: »Slovenija se klanja Ljubljani«? V prvi vrsti ji je krasiti ljubljansko mestno dvorano, torej mora kazati odločno svoj dekorativni značaj. Dalje je njen smoter: navdušeno slaviti mesto Ljubljano kot kulturno središče slovenske zemlje, predočevati občinstvu Ljubljano kot kraljico, kateri se klanja vsa Slovenija. Torej — čista alegorija! Drugih namenov ta slika nima. Vendar je pri takih podobah vpoštevati še nekaj jako važnega, kar je že marsikaterega obzirnega umetnika za vedno umorilo: slika mora ustrezati zahtevam naročnika, mora ugajati množici. To sicer ni namen umetnosti in ni nikdar bilo, a je važen pogoj, kateremu se mora dotičnik, ki je naročilo sprejel, ukloniti. Gospodična Ivana Kobilca ima dovolj okusa in gotovo tudi dovolj izkušenj v uporabi umetnosti, da ji to menda ni delalo preveč težkoč, kajti kritike kažejo, da se je spretno izognila vsemu, kar bi moglo vznemirjati miroljubne živce občinstva; pravih namenov pa s sliko ni dosegla. Kakor že omenjeno, je tej sliki namen, krasiti mestno dvorano, slika je torej dekorativna in se mora harmonično strinjati z dvorano. Dvorana je zgrajena nekako v renezančnem slogu: nje stene so svetlorumenkasto pobarvane, lesena oprava je svetlorjava; kontrasti teh tonov so jako nežni in barve imajo splošno gorek značaj — zato deluje dvorana —

mirno. Na sliki gdč. Ivane Kobilce pa prevladujejo bolj mrzle, težke barve; kontrasti med senco in svetlobo so nekoliko premočni v tonu kakor tudi v barvah; zato napravlja ta podoba nekako težak in nemiren vtisk.

Alegorija! Alegorija se je najbolj gojila za časa propadajoče umetnosti. Bila je posledek propada človeškega duha. Ko se je bilo človeško telo prenasitilo nenaravnih, plitvih užtkov, je oslabil človeški duh tako, da se ni mogel poglobljati v skrivnosti narave, da ni mogel uživati naravnega življenja. Polenil se je, poplitvil in zato je imel zmisel le še za lahke in plitve proizvode umetnosti. Plitva fantazija in rafiniran okus sta morala nadomestiti silo človeškega čuta in duha. In kakor je vsebina alegorije znak »lahke umetnosti«, tako se strinja ž njo tudi zunanja oblika podobe. Tehnika je lahka, kompozicija teatralna, prazna duha in naravnega čuta, toda polna rafinirane elegancje.

Ti časi umetniškega delovanja so za nas minili. Alegorija se je preživela, legla je k počitku. Zasišlo je solnce z divjo močjo in vzbudilo zaspano dušo človeštva v novo življenje. In vendar se človeštvo noče še popolnoma vzdramiti, obupno se drži starih, ukoreninjenih navad in šeg in v spominu živi napol še v tistih srečnih, lepih časih, ki so za nas že davno minili! Le tako je umevno, da si želi nazaj tudi tisto umetnost, ki je za nas mrtva. —

Človeku pa, ki ne čuti historično, ampak živi s telesom in duhom v sedanosti, je težko nazaj korakati v tisto lahkomišelnost preteklosti, ki nima nikakršne podobnosti s sedanostjo; težko mu je zatajevati svoje hrepenenje po spoznanju. In te težave berem jaz iz slike gospodične Ivane Kobilce. Kompoziciji primanjkuje tiste lahkote v proizvajanju, ki je značilna za alegorijsko podobo, tehnika v slikanju pa je razmučena. To skoraj že ni več alegorijska slika. Ljudje, klanjajoči se Ljubljani, niso reprezentanti raznih stanov: pred menoj stoje osebe — gospodične in gospodje, večinoma v kmečkih kostumih, in se klanjajo neki drugi, na kamenitem prestolu sedeči gospodični. Še eno napako ima slika, katere pa ni zakrivila gospodična Ivana Kobilca: dimenzije slike so za dekoracijo mestne dvorane premajhne.

To so moje misli; sploh je vse, kar sem tu napisal, le moje subjektivno mnenje in nikakor ne kaka kritika. Naj bi imel istotako vsak drug gledalec svoje naziranje, potem bi ne bilo treba nikdar več ne kritik, ne dolgočasnih fraz! —

Umetniki imajo včasih nazore, ki drugim ljudem morda niso umevni. No, tudi jaz sem umetnik — čeprav še nezrel. Zato mislim, da te moje besede nikakor ne morejo škodovati sliki gospodične Ivane Kobilce; pazljiv čitatelj pa vendar lahko najde tudi v teh vrsticah kako zrnice resnice.

Rihard Jakopič.

Med revijami

»Kolo«, književni in naučni list, ki izhaja v Belgradu pod uredništvom Dan. A. Živaljevića, je v svojem četrtem letošnjem broju iz peresa slavno znane švedskega slovanoljuba Alfreda Jensena (prim. o njem Aškerčev spis v »Zvonu« 1899, str. 28. sl.) prineslo članek »Panslavizam. Nekoliko istoriskih

i literarno-lingvističkih beležaka«, kjer se istina meša s predalekosežnimi trditvami: Duh jezika in literature Rusov, Poljakov in Srbov priča o osebitih slovanskih individualnostih, ki so vsled svojih svojstev zapadu često neumljive. Hrvati, Slovenci in Čehi pa so »moderni, zapadni«. »Duh jezika čini večjo razliko izmedju Srba i Hrvata nego fonetska odstupanja u dijalektima«; ta trditev pač ne stoji; milicu srbskega življenja je različna od hrvatskega, vir kulture je različen, a duh jezika je isti; nekaj turških besed ne da jeziku še drugega duha. »Način mišljenja, rečenica kod modernih Čeha ne čini mi se da je originalna slovenska, nego je — bile mi ove strašne reči oprostene na onom svetu! — nemački kulturni produkt. Mislim, da je isto tako i sa novoslovenskim (slovenačkim) jezikom, koji ima tolike predaka. Dva tako odlična pesnika kao što su Svatopluk Čeh i Anton Aškerc, koje ja i literarno i lično mnogo cenim i volim, kao što je poznato, izraziti su panslavistički pesnici i o iskrenosti njihovog slovenskog uverenja ne može biti sumnje. Pa ipak — u njihovom slovenskom jeziku nema ničega naročito slovenskog; njihove misli mogle bi se isto tako izreći i na švedskom jeziku...« Tu je pač vsaj o Aškercu preveč povedano; baš v njegovih baladah in romancah, ki jih je Jensen sam l. 1901. v izboru izdal v švedskem jeziku (*»Zvon«* 1901, str. 787.), je toliko narodne dikcije in »ruske« plastike, da v tej točki ne moremo pritrditi velespoštovanemu našemu prijatelju. Istotako ne pristajamo ob Jensenovo trditev: »Jedan jezik u opšte je nemoguće uništiti silom — osim ako se baš istrigne materama jezik iz usta«; jezik se uniči s silo, ker ni samostalen organizem, ampak funkcija govorečega človeka; po Jensenu nestaje jezika iz historije, kadar se je kultura onega naroda preživela; kaj pa, ako je nasilje preprečilo, da se kultura kakega naroda vobče ni mogla razviti? Lužiški Srbi ne izumirajo zato, ker se je njih kultura preživela, ampak ker tuje gospodstvo (*»sila«*) njih življu ni pripustilo razvoja. Politične samostalnosti ni treba narodu, ako naj se razvija, a duševne in jezikovne svobode mu je treba.

Jensenove besede: »Kad je jedan narod mali a njegov literarni jezik mlad, jedva ako se može smatrati za kulturni dobitak, što se taj jezik, manje ili više veštački, bogati novim, domaćim izrazima« se dobro dajo uporabiti zoper vse naše prijatelje zakotnih samoslovenskih lokalizmov.

Jensen pač loči več po duhu jezika in kulture različnih slovanskih individualnosti, a Slovencev od Hrvatov ne more ločiti in ne loči.

Dr. Fran Ilešič.

»Berlinskij listok« je naslov novemu ruskemu časopisu, katerega prva številka je ravnokar izšla. Odgovorni urednik in založnik temu listu je dr. V. Putzykowsch, Berlin-Friedrichsfelde, Prinzen-Allee 30, II., kamor je pošiljati naročnino. List stane za Nemčijo in Avstrijo na leto 5 mark.

Splošni pregled

Dr. Frančišek Ladislav Rieger †. Dne 3. marca proti eni uri popoldne je izdihnil dušo eden največjih sinov, kar jih je rodila mati Slava, probuditelj in prvoboritelj naroda češkega: dr. Frančišek Ladislav Rieger. Ves češki narod plaka ob grobu tega moža in njim se pridružujemo mi Slovenci,

ki čutimo vsak srčni utrip bratskega nam naroda, ki smo od nekdanj navajeni tugovati in veseliti se ž njim.

Od narave razkošno s telesnimi in duševnimi vrlinami obdarovan, je bil Rieger pravi Mesija svojemu narodu. Ves politični in kulturni preporod naroda češkega je tesno spojen ž njegovim življenjem in prizadevanjem. Kakor orjak je zastavil ob neugodnih razmerah svoje nenavadne moči za blagor svojega naroda in z ono sveto strastjo, brez katere je domovinska ljubezen fraza, je šel v boj zoper češkemu življu sovražne elemente. Pokazal je pri tem energijo, ki se nam vidi skoro nadčloveška. Delal je neumorno vedno na dve strani: izkušal je priboriti svojemu narodu na zunaj tisti ugled in tisto veljavo, ki mu gre, a na drugi strani mu je bila neprestana skrb, da bi se njegov narod kulturno čim više povzpел ter se tem vrednejšega izkazal onega odličnega mesta, ki mu ga je hotel priboriti v vrsti narodov. In baš v tem njegovem dvojnem delovanju se razodeva velikost njegovega duha, baš v tem tiči velikost njegovih zaslug.

Vsega ni dosegel, kar je nameraval. To, kar se je posrečilo Cavourju in Deaku, se njemu ni posrečilo. Ali tega ni bil kriv on, krive so bile okolnosti. Mogoče tudi, da ni bil tolik diplomat, kakor sta bila ona dva. Bil je pač poštena slovanska duša, mehka navzlic onemu slovitemu »Ne dajmo se!«, blaga, zaupljiva. Toda v ljubezni do naroda ga ni presegel nihče in nedoumno je, kako je sploh mogel kdo dvojiti o tej njegovi ljubezni.

Vsega ni učakal Rieger, kar je želel svojemu narodu. A kdo ve, če ni njegova zapuščina boljša in trajnejše vrednosti nego Cavourjeva in Deakova! Kaj vidimo tam? Zunanji sijaj poleg notranje trhlombe! Tu pa narod čilih, neustrašenih sokolov, poln prekipevajoče, nevzdržne moči, poln življenske sile in neupogljive volje v boju za človeške ideale, poln najgorečnejše ljubezni do lastnega naroda!

Rieger ni bil samo politični voditelj svojega naroda, on je bil tudi njegov učitelj in vzgojitelj.

To je njegova zasluga!

Dalo nebo še več takih vzor-mož narodu slovanskemu! —

Dinko Politeo †. V Zagrebu je umrl odlični hrvaški politik in časninar Dinko Politeo v starosti 49 let. Pokojnik je bil ognjevit zagovornik pravic svojega naroda. Sodeloval je pri raznih listih. Blag mu spomin!

Matija Ban †. Sredi marca meseca t. l. je umrl v Belgradu leta 1818. v Dubrovniku porojeni znameniti pisatelj srbski, Matija Ban. Rajnik je napisal celo vrsto dram, katerih nekatere so trajne vrednosti in se prištevajo k najboljšim dramatičnim proizvodom jugoslovanske literature.

Dr. Karel Štrekelj, c. kr. vseučiliški profesor v Gradcu, je predložil cesarski akademiji znanosti na Dunaju razpravo, naslovljeno »Zur slavischen Lehnwörterkunde«, s prošnjo, da bi jo akademija sprejela v svoja sejna poročila. V seji dne 18. marca pa je akademija odločila, da se sprejme ta razprava med akademijske spomenice. Gotovo lepo odlikovanje našega rojaka in častno priznanje njegovemu delu!

—k.

Aškerc v ruskem prevodu. Krasno Aškerčevo odo »Ruski jezik« je prevedel v ruščino dr. Vergun, urednik »Slovanskega veka«. Prevod je prinesel najprej ta časopis, pred kratkim pa ga je objavil tudi maloruski list »Živaja misel«.

—k.

Splošno slovensko žensko društvo je priredilo zadnje javno predavanje v letošnji sezoni dne 29. marca, in sicer kakor po navadi v veliki dvorani »Mestnega doma«. Predaval je gospod profesor R. Perušek »O položaju žene v različnih oblikah družine«. Zanimivo predavanje izide v našem listu.

Rusko slovstvo. Maksim Gorkij piše, kakor se poroča, novo dramo. Suet j i je vzet iz življenja revnih ruskih židov in bo imela baje naslov »Žid«. Istega pisatelja zbrane povesti in romani so izšli že v četrtem natisku. Korolenko, o katerem se je mislilo, da je že popolnoma utihnil, je priobčil nov zvezek novel in črtic. Veresajev, katerega smo omenili v »Zvonu« že zadnjič, je pridružil prvemu in drugemu zvezku svojih povesti še tretjega. Od P. Boborykina, ki je eden najplodovitejših sedaj živčih ruskih pisateljev, izhajata od novega leta kar dva romana. Dalje sta ob novem letu zagledala beli dan tudi dva nova proizvoda Leonida Andrejeva, katerima pa prekera kritika marsikaj.

Fr.

Šeststoletni rojstni dan Petrarke. Arezzo, rojstni kraj Petrarke, se pripravlja, da primerno proslavi šeststoletni rojstni dan tega največjega lirika italijanskega. Tem povodom se odkrije pesnikov spomenik v njegovem rojstnem mestu, obenem pa se izda nova kritična izdaja vseh del njegovih. Patronstvo vsega slavlja je prevzel kralj italijanski sam.

—k.

Iz poljske literature. Znani »satanist« Stanislaw Przybyszewski, ki je spočetka pisal nemško, a se je pozneje zavedel svoje poljske narodnosti, je izdal pod skupnim naslovom »Mrtvaški ples ljubezni« štiri drame. Przybyszewski je tudi v teh dramah še precej teman. On je v prvi vrsti psiholog, a napravlja često vtisk, kakor bi psihologija, ki se nam razodeva v njegovih delih, ne bila vseskozi istinita in v človeški naravi utemeljena. Przybyszewski spada še vedno k tistim pisateljem, ki podirajo, a ne gradijo. — Henrik Sienkiewicz piše nov zgodovinski roman »Na polu chwati« iz dobe slavnega junaka poljskega Jana III. Sobieskega. Ko dokonča to delo, pa namerava Sienkiewicz spisati velik roman, katerega glavni junak bode veliki Napoleon. Nekaj časa že zajemajo poljski pisatelji sploh radi svojim umotvorom sujete iz Napoleonovega časa. Tako je skončal Wojciech Gonsiorowski ravnokar drugi del izmed treh velikih romanov, ki jih misli izdati pod naslovom »Napoleon«. Štefan Zeromski je podal iz iste dobe roman »Popioly«, a znana dramatiška pisateljica Gabrijeła Zapolska piše dramo, v kateri bosta imeli glavni vlogi Napoleon in lepa Poljakinja gospa Walewska. Ista pisateljica je spisala zelo efektno dramo »Jesiennym wieczorem«.

—š—

Društvo čeških umetnikov »Manes« je otvorilo pomladno razstavo dne 14. marca v Pragi v novem umetniškem paviljonu, ki ga je zgradil arhitekt Kotěra. Razstava obsega dela najboljših čeških modernih umetnikov,

—i—

